

Siette Bog,

Om Misgierninger.

I. Cap:

Om vildfarende Lære, Guds Bespottelse og Troldom

1. [6-1-1] Ingen i hvem det og være kand, som overbevisis at være affalden til den Papistiske Religion maa tage nogen Arv, men den skal være forfalden til hans næste Slegt og Arvinger; Men haver hand arvet, før end hand forandrer sin Religion, da beholder hand Arven; Dog skal hand ikke maa boe i Kongens Riger.
2. [6-1-2] Findis nogen paa Jesuvitiske Stæder at have ganget i Skole, eller studeret, da skal den ikke til noget Kald, enten i Skolerne eller Kirkerne, betrois.
3. [6-1-3] Munke, Jesuviter og deslige Papistiske Geistlige Personer maa under deris Livs Fortabelse ikke her i Kongens Riger og Lande lade sig finde, eller opholde. Hvo vidende saadanne Personer huse og herberge, eller stæde dennem Platz til deris Romerske Ceremonier at fulddrive, straffis som de, der huse Fredløse.
4. [6-1-4] Iligemaade skulle under samme Straf alle andre særlige Samqvemme til nogen anden Religions Øvelse, eller Prædiken, end den, som i den anden Bog ommældet er, være afskaffede.
5. [6-1-5] Dog er ikke formeent fremmede Herrers Gesanter, eller Ministris, som sig ved Kongens Hof opholde, eller residere, og ere af anden Religion, at de jo for dennem og deris egne Tienere i deris Huse deris Religions Øvelse og hvis tilhører maa bruge; Dog at ingen Prædiken holdis uden paa deris eget Sprok; Men uden deris Logementer og huse, eller for andre, end de fremmede Ministris og deris egne Tienere, maa deris Præster hverken Prædike, eller Sacramenterne uddeele, eller nogen anden saadan Guds Tieniste sig understaa at forrette, meget mindre af Præster, eller andre Tienere, til disse Rigers og Landis Religions Foragt noget forargeligt forretagis. Skeer noget af sligt, og det ikke af den fremmede Ministro bliver tilbørligen straffet og raadt Bod paa, da vide sig det selv, om Kongen ved andre Midler skulle foraarsagis sin Lovs Lydighed og Observantz, som andre Potentater i deris Lande i lige Tilfælde bruge, at erholde og bevare; Og forbydis alvorligen, at ingen, som ikke er nogen fremmet Ministri egen Betiente, maa bruge denne Frihed i deris Huse, eller uden for bruge, eller søge, nogen fremmet Religions Øvelse, om de end skiønt ere af samme Religion, og allermeest de, som ere af disse Rigers og Landis Religion, at de, af hvad Prætext det være kunde, ikke skulle lade sig finde paa de Stæder, hvor og naar saadan fremmet Religions Øvelse forrettis, under den Straf, som Kongens Lovs motvillige Foragtere fortiene.
6. [6-1-6] Kongens Ceremoniemester skal ikke forsømme, hvor nogen fremmet Minister, som anden Religion bruger, sig opholder, hannem paa beste Maneer at informere, at ingen med nogen Uvidenskab skulle have Aarsag sig at undskylde.
7. [6-1-7] Hvem som overbevisis at have lastet Gud, eller bespottet hans hellige Navn, Ord og Sacramenter, hannem skal Tungen levendis af hans Mund udskæris, dernæst hans Hoved afslais, og tillige med Tungen settis paa een Stage.
8. [6-1-8] Haver nogen sin Haand til nogen saadan Guds Foragt brugt, da bør den og af hannem levendis at afhuggis, og hos Hovedet paa Stagen fæstis.

9. [6-1-9] Befindis nogen Troldmand, eller Troldqvinde, at have forsoret Gud og sin hellige Daab og Christendom, og hengivet sig til Dievelen, den bør levendis at kasti paa Ilden og opbrændis.

10. [6-1-10] Hvo som bruger nogen galne indbildede Konster med Forsæt at ville forgiøre og skade een anden, have sin Hovedlod forbrut; Og er det Mands-Person, da straffis hand med Jern og Arbejd paa Bremmerholm, eller andet saadant Stæd, sin Livs Tid; Er det Qvindis-Person, straffis iligemaade i Spindehuset.

11. [6-1-11] End bryde de ud, eller bortløbe, straffis paa deris Liv, om de kand antreffis.

12. [6-1-12] Dersom nogen befindis med Segnen, Manen, Maalen, Igienvisning, visse Dagis Udvælgelse, Characterers Misbrug, at omgaais, og i saadanne mistænkte Konster kyndige og forfarne at være, og dem øve og bruge, da skulle de have forbrut deris Boeslod, og rømme Kongens Riger og Lande.

13. [6-1-13] De, som ere saadanne Folkis Medvidere, og deris Raad og Konster til sig, eller andre, bruge, eller bruge lade, skulle første Gang staa aabenbare Skrifte, og give til næste Hospital to tusinde Lod Sølv, om de Middel dertil have, ellers efter deris yderste Formue. Befindis nogen anden Gang i samme Forseelse, da straffis den ligesom de, der saadan Ugudelighed og Daarskab øve.

II. Cap:

Om Sværen og Banden.

1. [6-2-1] Hvo som letfærdeligen svær og bander, og saaledis misbruger Guds Navn, skal agtis som den, der ikke far med Sandhed, og som ikke staar til troendis uden Sværen.

2. [6-2-2] Befindis nogen i Kiøbstæderne motvilligen og fortrædeligen i saadan Guds Fortørnelse, efter Præstens og Medhielpernis Paamindelse, at fremture, da skulle de ikke maa forfremmis til nogen Bestilling i Byen, som de kunde have Ære og Gavn af, og saa fremt de formeene sig formeget med Byens Tyngde, Skat, eller Paalæg, at besværis, da skulle de ikke der over maa klage, med mindre de af deris Sielesørger, Naboer og Gienboer, Skudsmaal og Vidnisbyrd bekomme sig at have bedret. Kand samme Straf ikke hielpe, da skulle de paa det siste slet af Byen forvisis, og til dets meere Afskye skulle Borgemester og Raad i Kiøbstæderne lade sette Gabestokke paa Torvene og nogle andre Stæder, hvor udj Byesvennene skulle være strengeligen befaledede at sette dennem, som offentlig med Sværen og Banden lade sig høre, og den, som saaledis vorder indsat, bør at give Byesvennen fire Skilling, før end hand igien udladis.

3. [6-2-3] Paa Landsbyerne bør Herskabet saadanne letfærdige Folk, naar de efter Præstens og Medhielpernis alvorlige Advarsel ikke ville bedre sig, at sette i Fængsel paa Vand og Brød i nogle Dage.

4. [6-2-4] Og skulle Husbond og Hustrue ikke alleene holde sig selv fra Sværen og Banden, men end og deris Børn, Folk og Tyende, saa og have Magt til i deris Huse at sette Straf med Penge, eller anden Husstraf, paa dem, som herimod giøre.

5. [6-2-5] Hvis Præster, eller andre Geistlige, som bør deris Meenighed, eller Underhavende, med got Exempel at forregaa, befindis selv at give Forargelse med Sværen og ikke holde deris Hustruer, Børn og Tyende derfra, da bør de dobbel Straf at være undergivne.

III. Cap:

Om Helligbrøde.

1. [6-3-1] Hvo som ikke holder Søndage og andre paabudne Hellig- og Bede-Dage hellige, og ikke findis i Kirken, naar Guds Tieniste samme Tider forrettis, skal bøde hver Gang for Helligbrøde tre Lod Sølv, og skal een hver søge sin egen Sognekirke, som hand hører til, og der bruge Sacramenterne, saa og give der sin Rettighed, som Kirken og Kirketienerne tilkommer, og maa ingen paa Landsbyen legge Bønderne fra et Sogn til et andet.
2. [6-3-2] Øvrigheden skal tilholde deris Underhavende, og Husbonderne deris Tyende og Tienere, at komme til Kirke, og dem ingenlunde derfra forholde.
3. [6-3-3] Hvo som arbejder under Prædiken, skal første Gang straffis paa to Lod Sølv.
4. [6-3-4] Hvis ellers paa Søndage, eller Helligdage, efter Middag med motvillig Arbejd sig tildrager, det straffis af Øvrigheden i lige maade; Dog skal hermed være undtaget hvis af stor og Uomgængelig Fornødenhed, særdelis naar Prædiken er endt, og sin Næste, sig eller sine, særdelis at hielpe og redde, sig kand tildrage, saa vit Guds Ord tilstæder, og een hver med een christen Samvittighed kand vide sig at befrie.
5. [6-3-5] De Kiøbstæder, som ere lukte, skulle ikke, før Højmesse er ude, lade Portene aabne. Haver nogen Ærinde, som ikke lider Ophold, da ansige det hos Øvrigheden, og med deris Bevilning udladis. Men Præster, som skulle rejse til, eller fra, deris Sogner uden Byen liggende; Item Provsterne, som ville besøge Landsbyekirker i deris Provstier; Item uden Bye boende Folk, som have deris Sognekirke i Byen, skulle Uforhindrede uden nogen anden Bevilning ladis igiennem Portene. Saa skal det ej heller være forbudet, at hvis Qvæg, som gaar paa Græs uden Byen om Sommeren, maa jo udladis og indladis igiennem Portene paa sædvanlige Tider.
6. [6-3-6] Kongens Befalningsmænd og hver Øvrighed og Herskab skulle ikke alleene herover med al Flid holde, men og Bønderne og deris Børn og Tyende paa Helligdage med Fordringskab og alt andet Arbejd, hvad det og være kand, aldels forskaane, med mindre saadan Uomgængelig Fornødenhed, dog Guds Tieniste Uforsømmet, indfalder, som gandske ingen Forhalning kand lide; Hvorimod Forældrene og Husbonderne skulle lade deris Børn og unge Folk hver Helligdag ikke alleene komme til Prædiken, men og efter Prædiken forblive i Kirken der at høre og lære deris Børnelærdoms Forklaring, og anden gudelig Lærdom og Sang at øve, med mindre de saa smaa ere og Vejen saa lang og farlig, at det ikke skee kand; Tj da skulle de dem i de Byer, som næst sammenligge, forsamle, saa vit mueligt er, og dem af Dæggen, eller Substituten, der lade undervise.
7. [6-3-7] Hvo som Øl i Kiøbstæderne om Helligdage til Kroehuus fører, eller nogen Kram og Verkstæd aabner, eller nogen Vare, eller andet, paa offentlig Stæd fal holder, før end Aftensang er ude og paa ordinarie Bededage, før end Højmesse er ude, skal have forbrut det, som hand haver med at fare, til de Fattige. Hvo noget behøver, søge sig det i Husene hos dem, som det fal have.
8. [6-3-8] Hvo som nogen Drik fal holder, eller udtapper, paa nogen Søndag, eller Helligdag, før end Aftensang er endt, uden alleeniste til Syge, om de det ere begærende, skal have forbrut hvis hand haver

med at fare, og den, som Drikken kjøber, straffis af sin Øvrighed paa to Lod Sølv; Og hvilken Øvrighed, som seer dermed igiennem Fingre, bøde fire Lod Sølv til Kongen.

9. [6-3-9] Hvo som paa Bededage udtapper, eller udtappe lader, til Overflød og Umaadelighed nogen Drik, skulle derfor tiltalis, og enten staa aabenbare Skrifte, eller straffis paa deris Formue til næste Hospital, eller paa Kroppen til Vand og Brød, om til anden Straf ikke er formue. Iligemaade straffis de, som med Fylderj sig paa samme Dage lade finde.

10. [6-3-10] Befindis Ungdommen paa Kirkegaardene med Lægen, Stimen, eller anden Uskikkelighed, naar Guds Tieniste i Kirken forrettis, at vanhellige Tienisten, da skal de, som dertil have Tilsyn, have Magt til at straffe de smaa derfor med Riis, eller Pisk, og de store med Gabestokken; Og hvis de store sette sig til Modstand derimod, have Skade for Hiemgiæld, om dem noget derover vederfaris, og skulle Forældrene, eller Husbonderne, i hvo de ere, naar det vorder dennem tilkiende givet, entholde deris Børn og Folk fra saadan Uskikkelighed, med mindre de selv ville straffis derfor som for Helligbrøde og med anden Brøde til de Fattige.

11. [6-3-11] Al letfærdig og forargelig Lægen om Jul, eller andre Tider, og Fastelavns Løben forbydis strengeligen, og bør alvorligen at straffis.

IV. Cap:

Om Forgribelse imod Kongens Højhed, eller Crimine

Majestatis.

1. [6-4-1] Hvo som laster Kongen, eller Dronningen, til Beskæmmelse, eller deris og deris Børns Liv eftertragter, have forbrut Ære, Liv og Gods, den højre Haand af hannem levendis afhuggis, Kroppen parteris og leggis paa Stægle og Hiul, og Hovedet med Haanden settis paa een Stage. Undkommer Misdæderen, og ikke kand lide paa Legemet, da bør Straffen at skee paa hans Billede og Efterlignelse. Er Misdæderen af Adel, eller højere Stand, da skal hans Vaaben af Bødelen sønderbrydis, og alle hans Livs Arvinger miste deris Stand og Stamme.

2. [6-4-2] Hvo som enten med Raad, eller Daad, lader sig finde at ville bringe nogen Forandring i Kongens absolut Arve-Regæring, straffis paa lige Maade.

3. [6-4-3] Hvo som gjør noget Oprør, samler, eller værver, Folk inden eller uden Lands, gjør Stæmpling enten med Indlændiske eller Udlændiske imod Kongen, eller Kongens offentlige Fiender enten med Raad, eller Daad, bistaar, være lige Straf undergивen.

4. [6-4-4] Hvo som opbyder enten Land-Militien, eller andre Kongens Ryttere, eller Fodfolk, uden Kongens Befalning, have forbrut Ære, eller Liv, eller Gods, efter Gierningens Beskaffenhed.

5. [6-4-5] Kommer der Fejde paa Riget, eller Oprør, og Kongen udbyder al Almuen til Landhielp, eller til Skibs, da, hvo som Hiemme sider, og er ikke enten saa ung, eller saa gammel, eller saa svag og vanfør, at hand Vaaben ej kand bære, have forbrut sin Ære og Boeslod.

6. [6-4-6] Hvo som i Fejdetid Unødtd og Utvungen tager Tieniste hos Fienden, og tiener imod Kongen, eller giver Fienden Anslag, eller forraader Kongens Undersaatter, deris Gods og Formue, have forbrut sit Liv og Boeslod.
7. [6-4-7] Hvo som i Kongens Rige uden Kongens særlig Tilladelse værver Soldater, eller Baadsfolk, og dem af Riget udfører, have forbrut sit Liv og hvis hand haver med at fare.
8. [6-4-8] Holder nogen sine underhavende Ryttere, eller Soldater, imod Kongens Villie, naar Kongen haver befalet at aftakke dem, eller og vil ikke qvittere sit Embede og Bestilling, naar Kongen befaler det, have forbrut Ære og Gods.
9. [6-4-9] Taler nogen ilde om Kongens Regæring, have forbrut Ære og Gods. Hvis saadan Tale ogsaa haver Udseende til Opsettelse imod Kongen, da er Livet ogsaa forbrut.
10. [6-4-10] Forfalsker nogen Kongens Breve, Haand og Segl, straffis paa Ære og Gods.
11. [6-4-11] Opbær nogen meere Told, eller Skat, end som af Kongen paabuden er, straffis som hand var tagen ved Tyvnet.
12. [6-4-12] Befindis nogen at forvende, eller forøde, Penge, Vare, Gevær, eller andet, som til Kongens Tieniste og Armeens Underholdning skulle anvendis, straffis paa Ære, eller Gods, efter Sagens Beskaffenhed.
13. [6-4-13] Befindis nogen at opsette sig, eller at raade andre til at opsette sig, imod Kongens Befalninger, eller Forordninger, naar de paa Tinge, eller andenstæds, forkyndis, have forbrut Ære, Liv og Gods.
14. [6-4-14] Haver nogen Kundskab om saadanne Forseelser, og det ikke strax aabenbarer, straffis, som Medvider, enddog hand hverken i Raad eller Daad er med i Gierningen, saa som Forseelsen er til, paa Ære, eller Liv, eller Gods.
15. [6-4-15] Overfalder nogen fremmede Gesanter, eller Kongens høje Ministros og Raad i deris Embeder, eller Bestillinger, straffis paa Liv, paa Ære og Gods efter Gierningens Beskaffenhed og dens Stand, som overfaldis.
16. [6-4-16] Overfalder nogen sin af Kongen forordnet Øvrighed i deris Embede, straffis paa Ære, eller Boeslod, efter Sagens Beskaffenhed.
17. [6-4-17] Overfaldis Dommer, eller andre Rettens Betiente, med Hug og Slag, naar de side Kongens Ret, da er dermed forbrut Liv og Boeslod.
18. [6-4-18] Undsiger nogen Dommeren, eller truer hannem med noget Gevær, eller giver hannem Ubeqvems Ord for Retten, bøde fyrretyve Lod Sølv til Dommeren, og have sin Boeslod til Kongen forbrut, og derforuden være mindre Mand, om Ordene ere Dommerens Ære og Lempe for nær.

V. Cap:

Om Børns Forseelse imod Forældre, Item Husbonds og Hustruis.

1. [6-5-1] Findis nogen at være sine Forældre Ulydig, og foragte deris christelige Formaninger til Guds Frygt, Ærlighed, Ædruhed, Fredsommelighed, Flittighed, Sparsommelighed og deslige, og det skielligen bevisis, miste Arv efter dennem.
2. [6-5-2] Bander nogen sine Forældre, eller dennem Ubluelig tiltaler, eller paataler paa Ære og Lempe, miste Arv, og straffis med Jern og Arbejd paa Bremmerholm, om det er Mands-Person, eller i Spindehuset, om det er Qvindfolk, deris Livs Tid.
3. [6-5-3] Slaar nogen sine Forældre, da er det Halsløs Gierning.
4. [6-5-4] Slaar Hustrue sin Husbond, og gjør hannem Skade, da er det ligesom hun det mod een fremmet giort hafde.
5. [6-5-5] Husbond maa refse sine Børn og Tyende med Kæp, eller Vond, og ej med Vaaben; Men gjør hand dem Saar med Aad, eller Eg, eller slaar dem Lemmer sønder, eller skader dem paa deris Helbred, da straffis hand saa som hand een fremmet hafde giort Skade.
6. [6-5-6] Den samme er og Hustruens Ret over hendis Børn og Tyende.
7. [6-5-7] Handler nogen Husbond tyrannisk og Uchristelig med sin Hustrue, og det hannem skielligen overbevisis, da straffis hand med Bremmerholm, eller anden høj Straf efter hans Stand og Vilkor.
8. [6-5-8] Handler Hustruen Uchristeligen med sin Husbond, da straffis hun med Spindehuset.
9. [6-5-9] Ere Husbond og Hustrue lige skyldige til ond Forligelse imellem sig indbyrdis og forargeligt Levnet, da bør de begge at straffis saaledis, som sagt er.
10. [6-5-10] Handler nogen Husbond Ulovligen og Utilbørligen med sine Tienere, eller Bønder, da er det ligesom saadan Gierning skeede imod fremmede, og de have Magt til at søge deris Ret imod Husbonden, som imod een fremmet.

VI. Cap:

Om Manddrab.

1. [6-6-1] Hvo som dræber anden, og det ikke skeer af Vaade, eller Nødværge, bøde Liv for Liv, og enten hand udstaar sin Straf, eller rammer, saa hand ej kand opspørgis og betrædis, og dømmis fredløs, da skal hans Hovedlod, undtagen Jord, være forbrut, halfdeelen til den Dræbtis næste Arvinger og halfdeelen til hans Herskab.
2. [6-6-2] Ere de fleere i Haandgierningen, og have slaget, saaret, eller skadet den Dræbte, da bør de alle at miste deris Fred.
3. [6-6-3] Den Dræbtis næste Arvinger ere rette Eftermaalsmænd, som skulle Sagen forfølge; Men forsømme de det, og enten ikke ville, eller og ikke kand, udføre Sagen, og deris Husbond ej heller vil sig Sagen antage, eller og ingen ret Eftermaalsmand er til, da er Øvrigheden og Jorddrotten, paa hvis Grund Drabet skeet er, forpligtet til at udføre Sagen til Ende, og de tage Manddraberens halve Boeslod, som ellers Eftermaalsmanden tilkom.

4. [6-6-4] Manddraberens Husbond skal være forpligtet til, naar hand advaris, at lade gribe Manddraberens, dersom hand ikke paa Drabstædet blev paagreben, og efter Dommen lade rette over hans Hals, hvortil Kongens Amptmænd, eller andre, som paa Kongens Vegne noget have at befale, skal være hannem beforderlige.
5. [6-6-5] Forsømmer Husbonden det, da skal det Kongens Amptmand, eller Foged, i hvis Ampt det er, tilkiendegivis, og hand skal forpligtet være at lade straffe Manddraberens, og Kongen tager hans halve Boeslod, som ellers var Manddraberens Husbond tilfalden.
6. [6-6-6] Ville og ikke Kongens Fogder lade rette over Kongens Tienere, eller andre Husbonder over deris Tienere, da maa den, som Jorddrot er til den Gaard, som den Dræbte da iboede, eller ivar, det lade gjøre, og tage saa Manddraberens halve Boeslod, som ellers Kongen eller Husbonden tilkom, og Kongens Foged, som ikke gjorde sit Embeds Pligt, være skyldig til selv at betale Kongen saa meget, som Manddraberens halve Boeslod var, og derforuden tiltalis af Fiscalen paa hans Embede.
7. [6-6-7] Letfærdige Qvindfolk, som deris Foster ombringe, skulle miste deris Hals, og deris Hovet settis paa een Stage.
8. [6-6-8] Vorder noget letfærdigt Qvindfolk med Barn, og med sin Barnefødsel i Dølsmaal omgaar, og ikke bruger de ordentlige beskikkede Midler, som hende og Fosteret i saadant Tilfald kunde betiene, og samme Barn borte bliver, eller paaskydis at være dødt født, eller i andre Maader forkommet, da skal hun agtis saa som hun sit Foster med Villie hafde ombragt.
9. [6-6-9] Ingen letfærdige og besovede Qvindfolkis Børn, som uden Egteskab avlede ere, og døde findis, maa jordis, før end Præsten derom advaret haver givet Øvrigheden det tilkiende, hvilken strax lovligen dertil skal lade Synsmænd opkræve, som den Døde skulle syne. Findis da nogen kiendelig Tegn til Haandgierning, eller til Mistanke billig Anledning, at med Barnet ikke er lovligen omgaaet, eller handlet, da forfølgis Sagen lovlig til Tinge af Husbonden som andet Drab.
10. [6-6-10] Dersom nogen kand betrædis, eller nøjagtig overbevisis, enten sit eget, eller andens Barn, paa vilde Mark, hvor Folk ikke ere, eller lettelig formodis at komme, at henlegge og forlade, da skal den agtis som Manddraber, og have sit Liv forbrut, om end skiønt Barnet ved Guds Forsyn kunde findis og i Live erholdis; Men leggis det i Marken paa alfar Vej, eller saa nær ved Bye, at det Folk lettelig kand forrekomme, da straffis den, som sligt gjør, til Kagen, og brændis paa Kinden; Men leggis Barn i Huus, eller Bye, hvor det strax af Folk kand findis og reddis, da straffis den det gjort haver til Kagen uden Brænde.
11. [6-6-11] Hvo som raader og tilskynder nogen til at gjøre anden Mand Skade, saa at hand derover bliver dræbt, bøde fuld Mandebod trende atten Lod Sølv; Men skeer der anden Skade, da bøde half saa meget, som den, der Skaden gjorde.
12. [6-6-12] End befaler, eller kjøber, nogen een til at dræbe, eller gjøre anden Mand Skade, da agtis det ligesom hand selv hafde gjort det med sin egen Haand.
13. [6-6-13] Hvor Tvist og Ueenighed iblant Folk sig begiver, skal een hver, som tilstæde er, forpligtet være Ulykke og Manddrab at hindre og forrekomme; Men skeer Manddrab, da Manddraberens at hindre, at hand ej bortkommer. End undkommer hand, da skulle de alle være pligtige til hannem at eftersette, og føre

tilstæde inden otte Dage derefter i det seeniste, eller og een hver af dennem, om de ere formuende, give fuld Mandebod, trende atten Lod Sølv. Have de ej Formue at udgive Bøderne, da straffis, som Formuen er til, eller lide paa Kroppen med Fængsel, eller Arbejd.

14. [6-6-14] Haver nogen af de Hosværende været i Haandgierning med til Drabet, da gaais derom, som tilforn sagt er.

15. [6-6-15] Sigter den Dræbte, før end hand dør, og imens hand haver sit fulde Vid, nogen for Banemand, og hand benægter det, og aldelis ingen Vidne er, som om Gierningen kunde bære Vidnisbyrd, da bør den, som saa sigtis, sig ved sin Eed at befrie.

16. [6-6-16] Sigtis nogen for Drab, eller anden Misgierning, og hand med lovfaste Vidner beviser, at hand var saa langt fra Stædet, hvor Drab eller anden Misgierning skeede, den Dag, som det skeede paa, at hand kunde ikke fare der to Gange imellem om Dagen, til eller fra, og var den Tid enten i Kirke, paa Ting, paa Skib, eller i Forsamling, da bør hand at være angerløs for den Sag, som hand sigtis for.

17. [6-6-17] Skeer Drab af nogen i Vildelse og Raserj, da bør hand ej paa Livet at straffis, men af sin Formue, som hand haver, eller kand derefter bekomme, give til den Dødis Arvinger fuld Mandebod trende atten Lod Sølv.

18. [6-6-18] Det samme er og om Drab, som af Barn begangis, der ej er sine fulde tj Aar.

19. [6-6-19] Dræber den, som er imellem tj og fiorten Aar, anden, have forbrut sin Hovedlod til den Dødis Arvinger og sit Herskab, og straffis med Riis paa Kroppen; Men er samme Barn ellers for Ulydighed og Skalkhed bekient, da bør hand sin Livs Tid at trælle og arbejde hvor hand hendømmis.

20. [6-6-20] Bod for Manddrab maa ej fæstis, eller nogen Forligelse skee imellem Manddraberen og den Dræbtis Arvinger, eller Venner, før end Dommeren haver kient i Sagen. End fæstis den før, da skal samme Bod være forbrut til den Dræbtis Herskab, og hand skal være pligtig Sagen at forfølge. Giør hand det ikke, da skal Øvrigheden og Jorddrotten, paa hvis Grund Drabet skeet er, det efterkomme, og de tage saa den Bod, som Ulovlig fæst eller udlovet var.

21. [6-6-21] Den, som sig selv ombringer, have sin Hovedlod forbrut til sit Herskab, og maa ej begravis enten i Kirken eller paa Kirkegaard, med mindre hand giør det i Sygdom og Raserj.

22. [6-6-22] Hvo som overbevisis at have villet ombragt nogen med Forgift, eller i andre Maader, have forbrut sit Liv.

VII. Cap:

Om Afhug og Saar.

1. [6-7-1] Skær, eller afhugger, nogen forsætligviis, eller af Foragt, anden Mands Næse, Øre, Tunge, Haand, Fod, Fingre, eller deslige Lemmer, eller slaar, eller stikker hans Øje ud, da bør hand at straffis paa Holmen i Jern sin Livs Tid, eller at miste sin Fred, og hans Boeslod være forbrut, halfdeelen til den hand haver skadet, og halfdeelen til sit Herskab; Men skeer det i Slagsmaal, at mand mister nogen af disse Lemmer, da bødis for hver af dennem fuld Mandebod, trende atten Lod Sølv.

2. [6-7-2] Hugger, stikker, eller slaar mand, anden Saar, da bødis for hver Saar, som ej er beenhugget, eller igiennemstunget trede tre Lod Sølv.
3. [6-7-3] End er det Hulsaar, eller beenhugget, saa at Been tagis af, eller Arret er i samme Been, og flyder op og neder, eller tvennit, som haver to Hul, saa som mand vorder stunget enten igiennem Laar, eller Læg, eller Haand, eller andenstæds, da bødis trede sex Lod Sølv.
4. [6-7-4] Vorde Mands Lemmer lydte, og vorde dog noget nyttige, saa at hand kand baade krympe og rekke dem, da bødis trede tolv Lod Sølv.
5. [6-7-5] End vorder noget Lem døt og Unyttigt, da bødis derfor ligesom det var gandske afhugget.
6. [6-7-6] For alle de Saar, som mand ej kand skyle med Klæder, eller Haar, som er Saar i Ansigt og paa Hænder, bødis half meere end for andet Saar.
7. [6-7-7] Men vorder der Lyde paa, saa som om Munden stander vrang og skev, eller Øje, eller Næse, da bødis half Mandebod, trede nj Lod Sølv.
8. [6-7-8] For Stavshug og Steenshug og Beenshug og Nævehug og Haargreb og Jordskuf bødis trede sex Lod Sølv.
9. [6-7-9] End vorder mand trælbaaren, saa at hand ikke kand bære sig selv af det Stæd, men maa agis, eller bæris derfra, saa at hand ligger deraf beenbrut og Ufør, da bødis derfor half Mandebod, trede nj Lod Sølv.
10. [6-7-10] I alle disse Stykker skal den, der Gierningen gjorde, foruden forskrevne Bøder betale Badskerløn, opholde den, som Skaden haver faaet, med hans Kost imidlertid, og give hannem een billig Penge for Lyden og Skaden, som den af gode Mænd sat vorder, efter beggis Vilkor og Lejlighed.
11. [6-7-11] Hugger mand anden Saar, eller stinger til Blods i Kongens Gaard, da skal den det gjorde miste sin Haand.
12. [6-7-12] Slaar mand anden Pust, Kæpshug, eller anderledis, i Kongens Gaard, saa at ej kommer Blod ud, da skal hand stingis igiennem sin Haand, og ristic ud imellem Fingerne.
13. [6-7-13] Bider mand anden, saa at hand der af fanger Lyde, og det ej skeer af Nødværge, da skal hand først betale Skaden, og dernæst straffis yderlig paa sin Formue efter Skadens Beskaffenhed.
14. [6-7-14] Drager mand Kniv til anden, enddog hand ingen Skade gjør dermed, bøde trede fem Lod Sølv.
15. [6-7-15] Giør hand Skade med den, da bøde hand foruden rette Bøder trede femten Lod Sølv.
16. [6-7-16] Drager mand sit Sværd, eller Kniv, eller spænder sin Bysse og legger Hanen paa, imod anden med vred Hue i Kongens Gaard, da skal hand stingis igiennem sin Haand, om hand bliver greben med ferske Gierninger, enddog hand ingen Skade gjorde dermed.
17. [6-7-17] Drager mand Kaarde eller Kniv til anden, eller med Hug og Slag overfalder nogen, i Kongens Nærværelse eller Paasyn, da haver hand forbrut sit Liv.

18. [6-7-18] Ager, eller rider, nogen forsætliggen paa Mand, Qvinde, eller Barn, og gjør dennem Skade paa Liv, Helbred og Lemmer, da er det ligesom hand hafde gjort det med sin egen Haand, og straffis paa Liv, eller Bøder, som Skaden er. Giør hand det af Fremfusenhed, eller Uagtsomhed, da straffis hand med Jern.

VIII. Cap:

Om Udfordringer og Dueller.

1. [6-8-1] Hvo som udfordrer nogen i Duel enten til Hest, eller Fods, i hvo hand og er, og i hvad Aarsag hand og dertil kand synis at have: Og den, som møder, naar hand i saa Maader enten muntlig, eller skriftlig, bliver udfordret, have forbrut deris Bestillinger, som de have, tillige med al deris Gods, rørendis og Urørendis, saa vel som deris Liv, efter Sagens Beskaffenhed.

2. [6-8-2] De, som lade sig bruge til Secunder, og møde paa Stædet, og ikke forhindre, at Parterne komme til Slagsmaal, være lige Straf undergivne.

3. [6-8-3] Hvo som lader sig bruge til at ankynde Udfordringen, enten muntligen, eller ved aaben Cartel, bøde tre hundrede Lod Sølv, og hvis hand ikke haver Penge at bøde med, da straffis med Fængsel i tre Maaneder. Er det lukt Cartel, som nogen frembær, og hand gjør sin højeste Eed derpaa, at hand ikke viste hvad den indeholte, være angerløs.

4. [6-8-4] Ingen, som omkommer i nogen Duel, Hovedmand, eller Secund, maa enten i Kirken, eller paa Kirkegaard, begravis.

5. [6-8-5] Den, som udfordris og ikke møder, skal aldels være frj for al ond Eftertale, og det bør ikke at komme hans Ære og Respect til nogen Forklejnning i nogen Maade, saa som den, der hørsommeligen sig efter Loven haver forholdet; Og hvis nogen skielligen overbevisis at have hannem derfor ilde eftertalt, da bør den at lide paa sin Ære.

6. [6-8-6] Hvo som giver Aarsag til Udfordring, saa som, at hand uden Aarsag begynder nogen Klammerj, og enten med Ærrørige og Skieldsord, eller og med Gierning, saa som, med Ørefigen, Pryglen og deslige, nogen angriber, og ilde med hannem handler, skal derfor straffis paa Penge, med Fængsel, med sin Bestillings Fortabelse og anden haardere Straf, efter Sagens Beskaffenhed og den Forurettedis Stand og Condition; Og skal derforuden med Afbedelse og anden Erklæring efter Dommerens Sigelse gjøre den, som saaledis forurettet er, nøjagtig Satisfaction.

7. [6-8-7] Hvo som nogen Videnskab haver om saadanne Dueller og Slagsmaal, være sig Verterne i offentlige Herberger, eller Kroer, eller og de, som findis i saadanne Samqvemmer, hvor Anledning til Udfordringer og Slagsmaal givis, skal det betimeligen dennem, som Jurisdiction paa de Stæder have, aabenbare, at Ulykke kand forrekomis. Dølge de det, betale fuld Mandebod.

8. [6-8-8] Alle Kongens Embedsmænd, som nogen Jurisdiction have, Civil eller Militarisk, i Kiøbstæderne og paa Landet, paa de Stæder, hvor saadanne Tvistigheder indfalde, skulle alvorligen under deris Bestillingers og Besoldningers Forbrydelse holde over dette, som her forskrevet staar, og først af yderste Magt forhindre, at ingen saadan Slagsmaal skeer, men skaffe den Forurettede Ret, saa snart det for dennem angivis.

9. [6-8-9] Er den Skyldige af Adel, eller lige ved Adel privilegeret, da skal Amptmanden, i hvis Ampt det forrefaldet er, strax kalde tvende næst boesidende af Adel, eller lige ved Adel privilegerede, til sig, og uden Ophold med dennem dømme i Sagen.

10. [6-8-10] Er den Skyldige i virkelig Krigstieniste, skal der strax holdis Standret over hannem af den højeste Krigs-Officerer, som er næst ved Haanden, være sig General, Oberst, Oberst Lieutenant, Major, Ritmester, eller Capitaine.

11. [6-8-11] Er den Skyldige af anden Stand og Forurettelsen er skeet paa Landet, da skal Herretsfogden være forpligtet strax at holde Ting, enddog det ikke rette Tingdag er, og dømme i Sagen. Iligemaade skal Byefogden, eller andre Dommere i Kiøbstæderne, forholde sig, om Forurettelsen er skeet i Kiøbstæd.

12. [6-8-12] Vil den Skyldige indstævne Dommen til højere Ret, da bør det hannem ej at tilstædis, med mindre hand stiller nøjagtig Borgen for sig, eller bliver Borgen for sig selv.

13. [6-8-13] Processernis Omkostning betaler den Skyldige til den Forurettede skadisløs.

IX. Cap:

Om Husfred, Kirkefred, Tingfred, Vejfred, Plofred.

1. [6-9-1] Hvo som far med oplagt Raad til anden Mands Huus, eller Gaard, enten hand haver det til Leje, eller Eje, eller hvad Slags Boelig det er, som hand haver ført sig selv og sit Gods udj, eller Skib, og dræber der enten hannem, hans Hustrue, Børn, Tyende, eller Giest, som der er indbøden, eller til Herberg, da bør hand at miste sin Hals, og hans Hovet at settis paa een Stage, saa vel som alle de, der ere i Flok og Følge med, og alle deris Boeslodder at være forbrutte, halfdeelen til den Dræbtis Arvinger, og halfdeelen til deris Herskab.

2. [6-9-2] End gjør hand dennem anden Skade med Afhug, eller Saar, eller i andre Maader dem udførmer, da bøde hand over andre rette Bøder trende fyrretyve Lod Sølv.

3. [6-9-3] Kommer mand fredelig i anden Mands Huus, og findis satte og samdrægtige med hin anden, og vorde siden Usamdrægtige og komme i Slagsmaal, da er det ej Husfred.

4. [6-9-4] Det er ej heller Husfred, om Husband, eller Hustrue, slaar deris Børn, som ere i Fællig med dennem, eller deris Tyende i anden Mands Gaard.

5. [6-9-5] Vorder mand af sin Uven overfalden, og flyer for hannem i anden Mands Gaard, eller Huus, til at frj sig, og hand forfølgis af hannem der ind, da, hvis paa hannem der brydis, er det lige saa fult, som det skeede i hans eget Huus og Gaard.

6. [6-9-6] Hugger, eller stikker, mand i anden Mands Bord, Vegge, Døre, Bislag, Vinduer, Vinduesskreder, eller andet hans Boeskab, eller slaar hans Vinduer ud, eller ind, betale Skaden og derforuden trende fyrretyve Lod Sølv.

7. [6-9-7] Hvo som bestiger Kongens Huus inden, eller uden, som er befæstet med Muur, Grave, eller Planker, eller som Port er for, miste sit Liv.

8. [6-9-8] Hvo som i Kongens Gaard opslaar Kielderdøre, eller andre Lukkelse, eller overfalder Kok, Kioldersvend, eller nogen, som Befalning haver, miste sit Liv.
9. [6-9-9] Binder mand nogen i sit eget Huus uden Skyld, eller tager hannem, hans Hustrue, Børn, Tyende, eller Giest, og fører dennem bort med Vold og Uret, da bøde hand og een hver, som var med i den Gierning, trende fyrretyve Lod Sølv.
10. [6-9-10] Det samme er og, om nogen med Uret tagis i anden Mands Huus, paa Gade, Vej, Mark, eller Skov, og imod sin Villie andenstæds bortfører.
11. [6-9-11] Dog skal ingen bøde for Voldførsel efter Markeskiels Tal; Men det regnis for et Vold, naar nogen voldfører, og ikke for meere eller fleere Vold.
12. [6-9-12] Ligger Stiemand paa Skov, eller i Skyel, eller paa farende Veje, eller nogen bryder ind i Mands Huus og Boelig, og myrder noget Menniske, da, om hand vorder taget ved Gierningen, haver hand forbrut sit Liv, og bør at leggis paa Stægle og Hiul, og hans Hovedlod være forfalden til Herskabet og den Dræbtis Arvinger.
13. [6-9-13] End undkommer hand, da være fredløs og straffis, som sagt er, om hand kand antreffis.
14. [6-9-14] Og skal ellers alting med Mord saaledis forfølgs, som sagt er om Drab i det siette Capitel.
15. [6-9-15] Gjør Stiemand nogen Saar, og ikke paa ferske Gierninger gribis, og sigtis derfor af den, som saaret er, værge sig med sin Eed, og derforuden lovligen bevise, at hand ikke var paa det Stæd, som Gierningen skeet var.
16. [6-9-16] Hvo som i Kirken, paa Kirkegaard, paa Ting, eller nogen anden Stæds, som Dom og Ret settis, tager til Verie, hører, eller truer nogen Mand med vred Hue, eller væbnet Haand, enddog hand ingen Skade gjør, bøde for hver Sinde hans Brøst saa findis trende tj Lod Sølv.
17. [6-9-17] End hugger, eller stikker hand, saa det bløder, og saa at Saar vorder, da bøde hand for Saaret efter Loven og derforuden trende fyrretyve Lod Sølv.
18. [6-9-18] End slaar hand Pust og Nævehug, Stavshug, eller i andre Maader, da bøde hand og derfor efter Loven og derforuden trende femten Lod Sølv for Kirkefred, eller Tingfred.
19. [6-9-19] Hvo som paa Tinge overfalder, slaar, eller med Haandgierning forgriber sig imod sin Vederpart, naar de med hver andre staa for Rette, da skal hand ikke alleeniste bøde derfor efter Loven og for Tingfred, men og for slig motvillig Dristighed og Overlast straffis med Gabestok, eller Fængsel, eller anseelig Pengestraf, efter den Skyldigis Formue, Stand og Vilkor.
20. [6-9-20] Overskieldis, truis, eller overfaldis, Varsels- eller Stævnings-Mænd, naar de Varsel eller Stævning forkynde, af dem, som kaldis, da bødis derfor som for Tingfred.
21. [6-9-21] Overfaldis Præst i Kirke, eller paa Kirkegaard, med Hug og Slag, naar hand sin Tieniste forretter, da er dermed Liv og Gods forbrut; Men overfaldis hand paa samme Stæder for, eller efter, Tienistens Forretning, da bødis dobbelt saa meget, som ellers, om een anden Person var overfalden.

22. [6-9-22] Hvo som saarer nogen paa den Dag, som helligholdis, bøde foruden rette Bøder ogsaa Helligbrøde.

23. [6-9-23] Kirkefred og Tingfred regnis fra mand drager fra sit Huus ret Vejen til Kirken, eller Tinget, og siden fra Kirken, eller Tinget, ret Vejen hiem til sit Huus; Dog at mand ej tager af Vejen, eller tager andre Ærinder for.

24. [6-9-24] Hvo som overfalder sagisløs Mand paa Torvevej, Torv, Gade, eller i Stræde, eller Vejfarendis Mand, eller Bonde, der holder paa sin Plov, og slaar, hugger, eller stikker hannem, bøde foruden rette Bøder trende fyrretyve Lod Sølv.

X. Cap:

Om Skade af anden Mands Vaaben eller Fæ.

1. [6-10-1] Udlaaner nogen sine Vaaben, Kaarde, Kniv, Staver, Kæp, eller noget saadant, som mand kand gjøre Skade med, til anden Mand, naar hand er i Trette og Klammerj med nogen, eller og det bevisligt giøris, at det var hannem vitterligt, som udlaante dem, at den anden ville gjøre Skade dermed, og den, som fik Vaaben i Hænde, gjør nogen Skade dermed, da bøder den, som dem udlaante, half saa meget som den, der Skaden gjorde.

2. [6-10-2] Fanger mand Skade af anden Mands Hors, eller Nød, eller noget andet Fæ, eller Hund, som gaar løs, og den, som Skaden fik, ikke selv foraarsagede det, da skal den, som Fæet eller Hunden ejer, give Badskerløn. End fanger hand Lyde deraf, da bøde den, der Fæet eller Hunden ejer, Lyden efter Sagens Beskaffenhed.

3. [6-10-3] Dræber nogen Mands Hest, eller noget andet Fæ, som mand lovligen maa have, noget Menniske, da skal Ejermanen bøde tre Lod Sølv, og gjøre sin Eed, at hand ej viste, at det Fæ hafde den Vane. End skeer det anden Gang, imens hand haver saadant Fæ i sin Hævd, da afsone det hos den Afdødis Arvinger efter sin Formue.

4. [6-10-4] Føder mand vilde Dyr op, som ere Ulve eller Biørne; Hvad Skade de gjøre, derfor bøder Ejermanen og den, som dem i Hævd haver, ligesom hand den selv giort hafde.

5. [6-10-5] Bide, stange, eller slaa, een Mands Bæster, eller Fæ, anden Mands Bæster eller Fæ ihiel, da skal den, som ejer Bæst, eller Fæ, der Skaden gjorde, betale den anden half saa meget, som det Bæst, eller Fæ, var værdt, der dræbt blev, saa fremt at det, som dræbt blev, var saa got, eller bedre, end som det, der dræbte; Men var det, som dræbt blev, ringere end det, som dræbte, da skal dets fulde Værd betalis.

6. [6-10-6] Bider Hund anden Mands Qvæg ihiel, eller jager det i Uføre, da bøde den, der Hunden ejer, første Gang half Skaden; Men skeer det tiere, da bøde for hver Gang heel Skaden.

XI. Cap:

Om Vaadis Gierning.

1. [6-11-1] Dræber mand anden af Vaade imod sin Tanke og Villie til at skade enten den Dræbte, eller nogen anden, med den Gierning, bøde fyrretyve Lod Sølv til den Dræbtis Arvinger alleene og dermed være angerløs.
2. [6-11-2] Saarer mand anden af Vaade imod sin Tanke og Villie, betale Badskerløn og den Saaredis Kost, imens hand lægis, og være frj for anden Bod.
3. [6-11-3] Hugge to Mænd i Skoven sammen, og den eenis Øxe slipper af Skaftet uden hans Villie, og hand gjør sin Eed derpaa, da er det Vaade hvad Skade der skeer, og bødis intet derfor.
4. [6-11-4] Skyder, eller kaster, nogen over Huus, Skib, eller Plankeverk, eller nogen slig Unødig Gierning gjør, og anden deraf fanger Skade, Saar, Meen, eller Bane, imod dens Villie, som det gjorde, og hand gjør sin Eed derpaa, da bøder hand for Drab fyrretyve Lod Sølv til den Dræbtis Arvinger, og til Husbonden tyve Lod Sølv; Men for Saar og Lyde half saa meget, som hand skulle bøde, om hand det med Villie hafde gjort.
5. [6-11-5] Hugger, slaar, eller stikker, nogen til een med vred Hue, at hand vil skade hannem, og rammer een anden, da er det ej Vaade.
6. [6-11-6] End om nogen gaa sammen i Favn at brydis, eller dragis i Hænder, eller noget sligt anfange, med beggis Villie og ikke af vred Hue, da forvare hver sig selv. Fanger nogen Skade i slig Tilfald, og den anden haver Mistanke til hannem, at hand gjorde det med Villie, da værge sig med sin Eed, at det ej skeede med hans Villie, og bøde intet uden Badskerløn og Omkostningen.
7. [6-11-7] Ligger nogen spent, eller ladt, Bysse eller Pistol fra sig, og nogen deraf fanger Skade, da bøder den, som dem saaledis fra sig lagde, half saa meget, som hand burte at bøde, om hand af Vaade selv Skaden gjort hafde.
8. [6-11-8] Tager nogen anden Mands Bysse, eller Pistol, i Hænde, som er ladt, og veed det ikke, og den gaar af for hannem og gjør Skade, og hand gjør sin Eed derpaa, at hand viste det ikke, da er det Vaade, og bøde derfor som for Vaadis Gierning, enten det er Drab, eller Saar.
9. [6-11-9] Drukner mand i anden Mands Brønd, eller Hule, i Gaard eller paa Gade, som ej lovlig er, eller Leergrav, som ej er vel med Gierde forvaret, og derforuden fire Favne fra Alvejen, da bøde de, som Vandet hører til, eller som Leergraven gjort have, samtlig til den Druknedis Arvinger fyrretyve Lod Sølv.
10. [6-11-10] End drukner mand i Mølledam, eller Fiskepark, eller falder selv neder af Huus, eller Huus paa hannem, da bødis ej derfor.
11. [6-11-11] End rejser mand Huus, nyt eller gammelt, da bør det fæstis, saa hver Mand kand være skadisløs. Giøre de det ikke, som Huset rejst have, før end de gaa derfra, og det falder nogen Mand til Døde, bøde fyrretyve Lod Sølv til den Dødis Arvinger.
12. [6-11-12] Falder gammelt brøstfældigt Hus paa nogen Mand til Døde, og det bevisis, at Ejermanden haver været tilforn advaret at forvare Huset, at det ej skulle giøre Skade, da bøde hand fyrretyve Lod Sølv til den Dødis Arvinger, og derforuden betale al den Skade, som deraf er foraarsaget.

13. [6-11-13] Drukne smaa Børn, som ikke kunde vare sig selv, eller anderledis omkomme, formedelst Forældrenis Uagtsomhed, da stande Forældrene aabenbare Skrifte, og give noget til de Fattige efter deris Formue.

14. [6-11-14] Ligge Forældrene deris egne Børn ihiel af Forsømmelse, stande iligemaade aabenbare Skrifte og give noget til de Fattige første Gang. Skeer det anden Gang, da straffis den, som det giort haver, paa sin Formue, eller Liv, efter Sagens Beskaffenhed og Omstændighederne.

15. [6-11-15] Ligger nogen andens Barn ihiel, straffis med Spindehuset første Gang; Skeer det anden Gang, have forbrut sit Liv.

XII. Cap:

Om Nødværge.

1. [6-12-1] XII. Cap: Det skal være een hver, som voldeligen overfaldis med Slag, Hug, eller Sting, tillat at væрге sig selv, sit eget Liv, eller sit eget Gods, med hvad Verie hand mægtig er.

2. [6-12-2] Overfalder nogen anden, og tragter hannem efter Livet, eller haver lagt sig i Veje og Lave for hannem til at giøre hannem Skade med Aaraad, og hand selv derover vorder dræbt, da ligger hand paa sine egne Gierninger, og den, som sit Liv værgede, være sagisløs.

3. [6-12-3] End bliver nogen Usamdrægtig med een anden, og begærer Fred, og dog overvældis af den anden, og kand ej slippe, men bekommer Saar og Hug, da, dersom hand da dræber den anden til at forsvare sit eget Liv, beholde hand sin Fred, og bøde fyrretyve Lod Sølv til den Dræbtis Arvinger.

4. [6-12-4] Fanger mand Saar i Horeseng med anden Mands Hustrue, og kommer hand levendis derfra, og vorder dog død af samme Saar, da ligger hand paa sine egne Gierninger, og Husbonden være sagisløs; Og fanger Hoerkarlen Afløsning ved Præsten, før end hand dør, da maa hand i Kirkegaarden begravis. Men bliver hand dræbt i Horeseng, da skal Husbonden føre til Tinget Dyne og Lagen blodige, som hand dræbte hannem paa, og da skal den Dræbte ligge paa sine egne Gierninger, og begravis uden Kirkegaarden.

5. [6-12-5] Men dræbis hand uden Horeseng, enddog Horesagen er aabenbarlig, da gaais derom, som om andet Drab.

6. [6-12-6] Det er ej Nødværge, dersom mand have været i Slagsmaal sammen, og ere blevne skilte ad, og den, som var overvældet enten med Skændsord, eller Trusel, giver Aarsag, at de komme igien til Slagsmaal, og saa dræber sin Vederpart.

7. [6-12-7] Bryder nogen ind om Nattetide i Mands Huus, eller Boelig, til at stæle hans Fæ, eller Gods, og hand derover bliver dræbt af den, som vil forsvare sit Gods, da ligger hand paa sine egne Gierninger.

8. [6-12-8] Dræber mand anden af Nødværge, og dog af frygt for Sagens Udgang undviger, da skal hand, saa snart hand kommer i sin Frelse, inden Maanets Udgang i det længste forfølge Sagen til sin Undskyldning; Men hvis hand det ikke gjør, da holdis hand for Manddraber.

9. [6-12-9] Dømmis nogen til Bod for Drab, da skal dog ikke Kongens Amptmand, eller Foget, lyse Kongens Fred over hannem til Tinge, før end Bøderne ere betalte, eller i Retten nedsatte, om ingen findis af den Dræbtis Arvinger, som dem ville, eller skulle, opbære.

10. [6-12-10] Fordrister den Dødis Slegt sig at fejde, eller fejde lade, Manddraberen, eller hans Slegt, naar hand til Bod dømt er, og hand den betalt haver, da bøde de deris trende fyrretyve Lod Sølv, og udlegge igien til Manddraberen de Bøder, som vare opbaarne.

XIII. Cap:

Om Løstgighed.

1. [6-13-1] Hvo nogen Qvindis-Person beligger, bøde til sit Herskab fire og tyve Lod Sølv, og Qvind-folket tolv Lod Sølv, og stande begge aabenbare Skrifte. Have de ikke Middel til Bøderne, da straffis de efter deris Formue og med Fængsel paa Kroppene; Men dersom de egte hver andre, da betale hand til Bøder half femte Lod Sølv og hun half saa meget, og være frj for Skriftemaal.

2. [6-13-2] Beligger nogen Formynder sin Myndling, eller Lavværge den Enke, som hand er Lavværge for, da bør hand, om hand ledig er, at egte hende, om hun vil. Vil hun ikke, da haver hand forbrut sin halve Hovedlod til hende foruden Bøderne til Herskabet. Kand hand ikke egte hende, formedelst hand gift er, da haver hand forbrut sin heele Boeslod til lige Deele imellem hende og Herskabet.

3. [6-13-3] Dersom nogen for anden vorder mistænkt og berøgtet at leve et letfærdigt, eller skammeligt, Levnet med hver andre, bør dem ikke alleene at paaleggis, sig fra hver andre endeligen at entholde, men om de ere ledige Personer, slet af Byen, Sognet og vel Herredet fra hver andre sig at begive; Og hvis de det ikke gjøre, skulle de udstaa Kirkens Disciplin og straffis af deris Herskab.

4. [6-13-4] Dersom nogen enten selv, eller ved andre, beder om een Dannemands Daatter, og derover beligger hende, før Trolovelsen skeer, eller hand faar endelig Svar, da skal hand endeligen tage hende til Egte, om hendis Forældre, eller Formyndere, ville det samtykke. Ville de ikke, da bør hand at give hende een hæderlig Hiemgift efter hans Formue.

5. [6-13-5] Det samme er og, dersom nogen beligger anden Møe, eller Enke, som tilforn haver været Uberøgtet. Siger hand nej for Gierningen, og hun kand hannem det ej overbevise, da værge hand sig derfor med sin Eed.

6. [6-13-6] Sigter Qvindfolk nogen Mands-Person, at hand hende beligget haver, og saaledis aabenbarer sin egen Skam, og gjør sig selv til Hore, og ingen Kiends Gierning findis dertil, da bør hun det at bevise, eller bøde sine tre Mark som een Løgner.

7. [6-13-7] Siger og Mands-Person sig at have haft legemlig Omgængelse med Uberøgtet Qvinde, Enke, eller Møe, og hand det ej skielligen kand bevise, bøde iligemaade sine tre Mark. som een Løgner.

8. [6-13-8] Dersom nogen befindis ublueligen at have skændt den eene uberøgtede Møe, eller Enke, efter den anden, tre eller fleere, da skal hand ikke alleeniste bøde som forskrevet staar, men og straffis enten paa Livet, eller i andre Maader med højeste Straf, andre til Exempel og Forskrekkelser.

9. [6-13-9] Men er det med berøgtede Qvindfolk hand saadant haver begaaet, da straffis hand paa Formuen og paa Kroppen med Fængsel, og hun tredie Gang uden al Naade til Kagen.

10. [6-13-10] Lider nogen fornemme Mands Enke, eller Daatter, i hvad Stand de ere udj, Geistlig eller Verdslig, sig i Uære beligge, da maa hendis Værge, saa fremt hand og næste Frænder ikke hende ville benaade, hende strax tage, og fængslig lade indsette og forvare i hendis Livs Tid, og alt hendis Gods til sig annamme, og det altsammen nyde og beholde, saa længe hand hende saa i Fængsel og Forvaring holdendis vorder; Dog naar hun dør, skal hendis Gods strax igien komme til hendis næste og rette Arvinger, eller Egtebørn; Og hvem i saa Maader beligger nogen fornemme Mands Enke, eller Daatter, da skal hand agtis som mindre Mand, med mindre hand hende med hendis og hendis Værgis og Frænders Villie og Samtykke egter.

11. [6-13-11] Hvo som i Kongens Gaard krænker nogen Qvinde, eller Møe, og hand der haver soret tro Tieniste, hand skal miste sine to Fingre.

12. [6-13-12] Er Qvindfolket betroet nogen Nøgle til Øl, Mad, Klæder, Penge, eller andet, som bør at være forvaret, da straffis den, som hende besover som een aabenbare Tyv, om hand tiener i Gaarde med hende.

13. [6-13-13] Om nogen, som ere hin anden i andet Leed, eller andet og tredie Leed, eller i tredie lige Leed beslegtede, eller i samme Leede besvogrede, findis at ligge i et ont Levnet tilsammen og avle Børn, da skal Amptmanden, eller hvem deris Herskab er, Sagen med dennem efter deris yderste Formue aftinge, og de siden forvisis Landet. End rømme de ikke, da straffis de paa deris Hals. Skeer det anden Gang, da uden Naade straffis paa deris Liv.

14. [6-13-14] De, som sig i de forbudne Leed imod Guds Lov, enten i Blod, eller Svogerskab, forsee, straffis paa deris Liv, og derforuden, saa fremt samme Blodskam er begangen baade med Fader og Søn, eller baade med Moder og Daatter, eller af Fader med Daatter, eller af Søn med Moder, da skulle Kroppene, naar de halshugne ere, kastis paa een Ild og opbrændis.

15. [6-13-15] Omgængelse, som er imod Naturen, straffis med Baal og Brand.

16. [6-13-16] Dersom nogen voldtager een ærlig Møe, eller Enke, og det bevisis, miste sit Liv, eller, om hand ej betrædis, være fredløs; Men om hannem benaadis Livet, tage sig hende til Hustrue, om hun og hendis Formyndere og Frænder ville; Men ville de ikke, give hende af sine Penge og Gods efter fællis Venners Raad og Samtykke.

17. [6-13-17] Bliver nogen befunden at have voldtager den eene efter den anden, og ingen af dem tager til Egte, hand bør uden Naade at straffis paa Livet.

18. [6-13-18] Hvo som noget Qvindfolk vil med Vold tage, og hendis Raab og Skrig om Hielp høris, og synis blaat Kiød, eller revne Klæder, hand miste sit Liv, enddø hand sin Villie ikke fuldkorn.

19. [6-13-19] Hvilken Kone, der siger sig at være voldtagen, hun skal, saa snart hun kommer i sin egen Frelse, klage over den Vold, som hende er giort, for Naboer og Naboersker, og paa Kirkestævne, og siden paa Ting, og da er det vel troeligt, at hende er Vold giort; Men tier Konen, efter at det er blevet aabenbaret og Folk veed deraf, baade Naboer og Naboersker, at den Mand haver haft med den Kone at bestille, eller at hun vorder med Barn, og klager ej før derover, da er det troeligt, at hun ej var voldtagen.

20. [6-13-20] Sigter Qvindfolk Mands-Person for Voldtægt, og hand ved Dom bliver frikient for Voldtægt, da er hun, som sigter, skilt ved al sin Ret for Lejermaal.

21. [6-13-21] Ganger Kone Vold over, da skal det ikke være hende til Hinder, eller Æris Forklejnning i nogen Maade.

22. [6-13-22] Hvo som trolover sig med een, og siden sig i Egteskab med een anden begiver, bør at rømme Kongens Riger og Lande.

23. [6-13-23] Hvilken Egtemand, eller Egteqvinde, sig med een anden i Egteskab indlader, bør at miste sin Hals.

24. [6-13-24] Hvilken Egtemand, som haver sin Egtehustrue levendis, eller hvilken Egtehustrue, som haver sin Egtemand levendis, og bliver befunden i aabenbare Hoer, saa det er bevisligt, da skulle de første Gang, hvis Brøst saa findis, straffis paa deris Gods og Penge efter deris yderste Formue. Findis de anden Gang, da skulle de iligemaade straffis paa deris Gods, og siden strax forvisis af Landet: Komme de tredie Gang, saa det er bevisligt, da skal den Egtemand, hvis Brøst saa findis, miste sit Hoved, og den Egteqvinde, hvis Brøst saa findis, druknis; Og naar Hoer saa bevisis nogen over for tilbørlig Dommere, da skal Dommeren give det Amptmanden, eller Husbonden, eller andre, som det bør at straffe, tilkiende.

25. [6-13-25] Befindis nogen Egtemand at have med anden Egtemands Hustrue aabenbarlig og Ubluelig Omgængelse, og de ikke efter Advarsel sig entholve fra hin anden, men blive fremturende i deris skammelige og forargelige Levnet, da bør hand at miste sin Hals, og hun at stoppis i een Sæk og druknis.

26. [6-13-26] Saa fremt nogen letfærdigen staar aabenbare Skrifte paa løgnagtig Bekiendelse, og Qvindis-Personen een for Barnefader udlegger, eller og Mands-Personen sig for Barnefader udgiver, og siden dog befindis een anden rette Barnefader at være, da, saa fremt nogen løgnagtig Skrifter selv inden fierding Aar der næst efter gaar til Sandheds Bekiendelse, skal den saa vit benaadis, at den staar aabenbare Skrifte for sin Forargelse. Skeer det ikke, men den lovligen overbevisis løgnagtig at have skriftet og udlagt, skal den uden Naade straffis til Kagen og forvisis Landet. Den Person, som saadan een til den første falske Bekiendelse bragt og forleedt haver, bør at agtis for een Løgner og mindre Mand, og sin Boeslod til sin Husbond have forbrut.

27. [6-13-27] End haver hand ingen Boeslod, da dømmis hand i Jern.

28. [6-13-28] Er det Qvindis-Person, som sig løgnagtig paatager Barnemoder at være, og derpaa staar aabenbare Skrifte, da bør hun at dømmis i Spindehuset.

29. [6-13-29] Letfærdige Qvindfolk, som paa fremmede Stæder, hvor de Ubekiente ere, imod Tiden, at de skulle føde, sig begive, maa de, som dennem Huus laane, ikke efter deris Barnefødsel lade fra sig komme, før end de det Stædets Øvrighed have tilkiendegivet, paa det nøjagtig kand erfaris, hvo samme letfærdige Qvindfolk monne være, hvo deris Barnefader er, samt deslige Omstændigheder, som til Sagens Kundskab og Oplysning udkrævis, saa fremt de ej derfor paa deris yderste Formue ville straffis. Befindis Sognepræsten det ikke at give Øvrigheden og Herrets Provsten strax tilkiende, naar Barnet af hannem christnet er, da miste uden al Naade sit Kald.

30. [6-13-30] Hvilken Mands-Person sig i Horehuus lader finde til Utugt at bedrive, og der antreffis, straffis første Gang med otte Dags Fængsel, anden Gang dobbelt saa længe. Qvindfolk, som sig i saadanne Huse opholde til Utugt, straffis med Kagen, eller settis i Spindehuset.

XIV. Cap:

Om Vold og Herverk.

. 0950 .

1. Art.: [6-14-1] Hvo som gjør Vold og Herverk, betale Skaden og bøde derforuden trende fyrretyve Lod Sølv.

2. [6-14-2] Ganger mand med Raads Raad i anden Mands Gaard, eller Huus, og bryder Huus, og tager der ud enten Fæ, eller Klæder, eller Vaaben, eller andre Koster, som Bonden ejer, fra Bonden selv, eller fra hans Tyende, som hand holder, da er det Herverk.

3. [6-14-3] Men tagis der ud Bondens Giestis Heste, eller andre Koster, som Giesten ejer, da er det Herverk imod Bonden og Ran imod Giesten.

4. [6-14-4] Far mand i anden Mands Biegaard, og tager Bier og fører bort, og dræber dem, og tager Honning bort, da er det Herverk.

5. [6-14-5] Bryder nogen det Huus op uden Tingsdom, som anden Mand ejer, enten det er bygt paa hans eget, eller paa anden Ejers Jord, da er det Herverk imod den, som Huset ejer.

6. [6-14-6] Det samme er og om al den Bygning, eller Skyel, som nogen til sit Qvæg kand have opsat; Item Gierder og deslige.

7. [6-14-7] Vil nogen ej flytte af Lejehuus, naar hand lovlig udsagt er, til rette Fardag, eller bliver i det Huus besidendis, som hand ingen Ret haver til, eller er eengang fradømt, imod Ejermanens Villie, da bøde hand sine Voldsbøder, og Ejermanen have Magt uden videre Dom ved Rettens Middel at gjøre Huset ryddeligt.

8. [6-14-8] Hugger, eller opbryder, nogen almindelige Broer, eller Tingstok, da er det Herverk.

9. [6-14-9] Hugger mand Fiskegaarde, eller Garn, i sønder, før end de med Loven opdeelte ere, da er det Herverk.

10. [6-14-10] Spilder mand anden Mands Plov, Harre, Trumle, eller hugger Seele, Tømme, Skagler, eller deslige, i sønder for Bonden i hans Arbejd, da bøde derfor som for Herverk.

11. [6-14-11] Rider mand anden Mands Korn op med Vold, eller far i anden Mands Ager med Hiord, eller med Stod, eller med Vraad, og hiorder hans Korn op med Vold, da er det Herverk. Det samme er og, om mand hiorder anden Mands Eng med Vold.

12. [6-14-12] End kommer Fæet i anden Mands Ager, eller Eng, af Vaade for Hyrdens Vangemmis eller Forsømmelsis Skyld, da bøde hand Skaden, der Fæet ejer, og gjøre sin Eed derpaa, at det skeede imod hans Villie og Vidskab, at Fæet kom derudj.

13. [6-14-13] Mindre end tolv Nød er ej Hiord: Tolv Heste eller Hopper Stod: Tolv Svin Vraad.
14. [6-14-14] Ødis anden Mands Korn, eller Eng, med mindre end Hiord, Stod, eller Vraad, da er det ej Herverk; Men Skaden skal betalís efter gode Mænds Afsigt, og bødis derforuden half saa meget som for Herverk.
15. [6-14-15] End gjør hand sin Eed, at det skeede uden hans Villie og Vidskab, da betaler hand Skaden alleene.
16. [6-14-16] Hvo som haver Lod og Deel i Marken, og tøgrrer sit Fæ i anden Mands Ager, eller Eng, hand bør at betale Skaden og derforuden half saa meget som for Herverk.
17. [6-14-17] End far nogen Mand paa Landet ridendis, eller agendis, eller hand driver sit Fæ for sig til Bye, eller anden Stæds, da maa hand ligge paa Fælledeet dermed og bede, hvad heller det er om Nat eller Dag. Paa Stub maa hand og bede.
18. [6-14-18] Driver nogen Fæ igiennem Vong, da maa hand ej bede derudj. End gjør Fæet nogen Skade, naar det drivís igiennem Vongen, mod dens Villie, som det driver, da skal hand, der Fæet driver, Skaden igiengielde, og ej meere bøde derfor. Men skeer Skaden med Forsæt, da bødis foruden Skaden half saa meget som for Herverk.
19. [6-14-19] Om mand tager anden Mands Fæ i sit Korn, eller Eng, og den, der Fæet ejer, kommer dertil, enten i Hegnet, eller paa farende Veje, da maa hand ej tage det fra den, som det i sit Korn eller Eng optog, uden hans Villie. End tager hand det fra hannem, da maa hand vorde Ransmand derfor. End kommer det hiem til dens Huus, der tog det i sit Korn, eller Eng, og Ejermanen der tager det ud, da er det Herverk, og skal mand ej anden tiltale, end den som det udtog.

XV. Cap:

Om Ran.

1. [6-15-1] Hvo som begaar Ran, betale Igiæld og Tvigield, det er først saa meget som Ranet er, og dernæst dobbelt saa meget, og derforuden bøde sine tre Mark.
2. [6-15-2] - 49 -Tager mand fra anden Hat, Kappe, Handske, eller noget andet, som hand haver i Hænde, eller paa sig, da bøde hand for Haandran.
3. [6-15-3] Ganger mand i anden Mands Gaard, og tager der bort af hans Fæ, eller Klæde, eller Vaaben, eller nogen andre Koster, da bøde hand for Boeran.
4. [6-15-4] Ganger mand i anden Mands Fold ude paa Marken, og tager der ud noget Fæ, eller Høe, eller Korn, eller Tømmer, eller andre Koster, da bøde hand for Hiordran, eller Markeran.
5. [6-15-5] Slaar mand anden Mands Eng op imellem Eg og Ende, eller skær hans Korn op paa Ageren imellem Eg og Ende, og tager det bort, da bøde hand for Agerran.

6. [6-15-6] Ere der fleere med at afføre Høe eller Korn bort, og det bliver kient paa at være Ran, da er det ikke nok, at nogen af dennem vil noget igienføre, og sige, at hand ej meere afførte; Men de blive alle i Ransdeele, indtil det altsammen bliver igien udlagt, som var afført.
7. [6-15-7] End siger den, som Engen slog, eller Kornet afskaar, at hand meente, at det var hans eget, og gjør sin Eed derpaa, da betale hand Høet, eller Kornet, og bøde intet.
8. [6-15-8] Men giøris der lovligen efter forregaaendis Kald og Varsel til hannem Forbud paa, før end eller imens hand slaar Engen, eller afskær Kornet, da bliver hand Ransmand, dersom det bliver hannem ved Dom frakient.
9. [6-15-9] Høster mand anden Mands Korn, som hand pløjede og saade uilsket og ukært, og var ej afdeelt af hannem for Midsommer med Tingsdom, enddog at hand selv ejede Ageren, som hand høstede, da er det Agerran.
10. [6-15-10] Ti delis det ikke af for Midsommer, da høster den, som pløjede og saade, og giver den, som Jorden ejer, fuld Skyld af Ageren; Men bliver det afdeelt for Midsommer, og Jorden bliver den, som pløjede og saade, frakient, og hand dog høster Sæden, da er hand Ransmand.
11. [6-15-11] Hvo som pløjer og saaer uden Kære, og den tier, som Jorden ejer, hand skal lovligen bevise, at hand hafde den Ager med Lov og Villie; Kand hand ej det lovligen bevise, da haver hand Sæden og sit Arbejd forbrut. End siger hand med Eed, at hand saade den Ager af Vaade, og meente, at det var hans, da bør hand at have sin Frøegield igien, men have tabt sit Arbejd.
12. [6-15-12] Afpløjer mand af anden Mands Ager over Reen, siden lovlig Reeb gangen er, da er det Ran; Men er ej lovlig Reeb gangen, da bliver hand ej Ransmand derfor: Bør ej heller derfor at bøde, dersom hand gjør sin Eed, at hand ej videre pløjede, end som hand fant for sig tilforn at være pløjet. Tør hand ej sin Eed derpaa gjøre, betale saa meget, som der kand avlis efter Dannemænds Sigelse paa samme Jord, som hand pløjede videre, end hannem med Rette tilhørde, og bøde til Husbonden tre Lod Sølv.
13. [6-15-13] Ompløjer mand anden Mands Sæd, da haver hand forbrut sine tre Mark, om end skiønt Jorden er hans egen.
14. [6-15-14] Bortfører nogen af Mark, eller Skov, nogen Afgrøde, Korn, Høe, Tømmer, Ved, eller deslige, naar der er giort lovlig Forbud derpaa til Tinge, før end der Dom gangen er, eller hand haver sin Vederparts Minde dertil, da vorder hand Ransmand derfor.
15. [6-15-15] Far nogen i anden Mands Skov, og hugger noget der, som hand haver ej selv Lod udj, og legger det paa sin Vogn, og nogen ret Ejer betræder hannem ved Stubben, eller før end hand kommer til Alvej, og tager det fra hannem, da vorder hand ej derfor Ransmand. End kommer hand til Alvejen, og siger, af hvem hand fik det med rette Skiel, da maa mand hannem ej opholde, men mand skal fare til Huus med hannem, og lade Kosterne besigtige med Vidnisbyrd; Og kand hand ej da fange ret Hiemmel dertil, da tiltalis hand for Ran, eller Tyverj.
16. [6-15-16] Det samme er og, om nogen i saa Maader betrædis med Korn, eller Høe.

17. [6-15-17] Bygger mand paa anden Mands Jord enten Hielm, eller nogen andre Huse, eller Svinestie, eller Gierde, eller noget saadant, og bliver derfor til Ting søgt, og hand til første Ting retter for sig, og borttager det, som hand bygt eller opsat haver, og gjør sin Eed paa, at hand meente, at det var hans egen Grund, være angerløs. End tager hand ej op det, som hand bygt eller sat haver, inden tredie Ting, men taal Dom, bøde sine tre Mark.

18. [6-15-18] End setter nogen sit Huus paa den Jord, der i anden Mands Hævd er, enddog at den er hans egen, og haver hand den ej med Lov opdeelt, og faar hand siden Jorden til sig med nogen Lov, da bøde hand til den, som Jorden i Hævd hafde, tre Mark, fordj hand ranede hannem af hans Hævd; Men til Husbonden bøder hand intet.

19. [6-15-19] Finder mand anden paa farende Veje, og gjør hannem udførm, enten at hand tager hans Heste, eller Øg, fra hannem, eller vælter hans Vogn om, eller hindrer hannem, saa hand ej maa bortkomme med sine Koster, men forlader dem der, da er den, som saadan Gierning gjorde, hvad heller hand førte de Koster bort, eller hand lod dennem efterligge, Ransmand derfor.

20. [6-15-20] End kiendis hin selv ved de Koster, og tager dem igien i sin Hævd som før, da maa hand ej søge den anden for Ran for det, som hand selv haver taget tilbage.

21. [6-15-21] End om nogen fører hiem til Huus Hest, eller andre Koster, som hand haver ranet, og den, der blev ranet, far efter og kiender sit i hans Gaard med gode Mænds Vidne, enddog at den, der ranede, skiller sig af med det, som hand ranede, og Ejermanen finder det efter de gode Mænds Vidne, som viste, at hand var ranet, da maa hand med Ran søge den Gierning.

22. [6-15-22] Den er ej Ransmand, som formeener og forhindrer een anden at age over sin Ager og Eng, hvor der ej bør at være Vej, om den anden lader sin Vogn og Koster efterstaa.

XVI. Cap:

Om Røverj.

1. [6-16-1] Hvo som ligger i Skyel, og røver nogen vejfarendis Mand, og søger dermed Fielster, og døller saadan Gierning, hand er Stiemand. Vorder hand tagen paa fersk Fod, eller siden antreffis, og det hannem skielligt overbevisis, have forbrut sit Liv til Stægle og Hiul og sin Hovedlod til Husbonden, naar den Forurettede haver faaet sin Ret.

2. [6-16-2] Hvo som røver skibbruden Mand, straffis som Stiemand.

3. [6-16-3] Hvo som røver af den Mand, der dræbt er, enten Klæder, Vaaben, Sølv, Guld, eller Penge, som hand hafde paa, bøde for Valrov trende fyrretyve Lod Sølv, og derforuden vederlegge dobbelt saa meget, som røvet var.

4. [6-16-4] Hvo som i Kirke opbryder Blok, eller Kiste, eller Skab, hvor enten Fattigis eller Kirkens Penge, eller Kirkens Kar eller Ornamentere ere udj, og deraf noget udtager, straffis ligesom Stiemand med Stægle og Hiul. End røver hand noget af Kirken, som ej er under Laas og Lukkelse, saa som Alterklæder, Lysestager, eller Kroner, eller deslige, straffis med Galgen. Er det ringere, som Lysearme, Stoelelaase, Hængsler, eller deslige, straffis med Kagen og Arbejd i Jern sin Livs Tid.

XVII. Cap:

Om Tyverj.

1. [6-17-1] Tager mand Tyv med Koster i Hænde, hand haver ej Hiemmel til, hvor hand fik dem, eller og hand skyder paa Hiemmel, og ham bryster Hiemmel, da maa hand bindis.
2. [6-17-2] Skyder hand paa Hiemmel, da maa hand ej skyde længer end paa tredie Mand. Vedgaar Hiemmel Kosterne, da svarer hand dertil, og den, som dem af hannem bekom, have tabt sit Værd, og bøde ej, med mindre hannem overbevisis at have været Tyvs Medvider.
3. [6-17-3] Saa mange som findis ved Tyvnet og gribis, de forfølgis alle og straffis som Tyve.
4. [6-17-4] Tager mand Tyv med Kosterne i Hænde, da binde dem paa hans Bag, og forvare hannem, eller levere hannem til Husbonden paa Landet, og i Kiøbstæderne til Kongens Foget, og skal hand til første Ting føris med Kosterne, og der hændis Dom, hvad hand med saadan Styld og Misgierning forgiort haver.
5. [6-17-5] Torvekiøber mand nogen staaene Koster, og Ejermanden kommer og kiender sig derved, da bør den, som kiøbte, lovligen med Vidne at bevise, at hand torvekiøbte dem, og gjøre sin Eed, at hand hverken er Tyv, eller Tyvs Medvider, og veed ej hvo hans Kiøbmand var, og have dog tabt sit Værd. Kand hand opspørge sin Kiøbmand, da søge hos hannem sin Skadis Oprensning.
6. [6-17-6] Naar mand kiender sig ved noget Fæ i anden Mands Hævd, da bør den, som haver det i sin Værg, og siger, at det er hans hiemføde, at bevise det med sine Naboer, og gjøre sin Eed derpaa, at det er hans Opfødnung.
7. [6-17-7] End siger hand, at hand kiøbte det, da bør hand at føre sin Kiøbmand tilstæde, som hannem det kand hiemle.
8. [6-17-8] Kand hand ikke føre sin Hiemmel tilstæde, og den, som kiender sig ved Fæet, siger det at være sit hiemføde, da bør hand, som kiender sig ved Fæet, at føre sit Fæmerke til, og bevise med sine Naboer, at det er hans Opfødnung, og gjøre sin Eed, at det imod hans Villie er hannem frakommet.
9. [6-17-9] End siger hand, at hand haver kiøbt det, da bør hand det lovligen at bevise, og dertilmed gjøre sin Eed, at det imod hans Villie er hannem frakommet.
10. [6-17-10] Kender mand sig ved andre Koster i anden Mands Hævd, da bør den, som sig ved Kosterne kiender, med lovlig Vidne at bevise, at de ere hans Koster, og gjøre sin Eed, at de imod hans Villie ere hannem frakomne.
11. [6-17-11] Den, som Sagen i saadanne Tilfælde gaar imod, bliver Tyv, enten den, som sig kiender ved Fæet og Kosterne, eller den, som haver dem i sin Hævd.
12. [6-17-12] Finder mand hos anden Mand sit Fæ, eller andre Koster, som hannem ere frastaaene, og hand tager dem bort lønlig, eller imod dens Villie, som dem i Hævd haver, uden Dom, da bliver hand selv Tyv derfor.

13. [6-17-13] Tager Tyv anden Mands Fæ, eller andre Koster, enten i Huus, eller ude paa Marken, og Ejermanen savner dem strax, og strax følger Tyven, i hvor hand naar hannem med Kosterne, da maa hand gribe hannem. Men vorder der to Dage eller meere imellem, og hand da finder sin Tyv med Kosterne, og Tyven skyder sig til Hiemmel, enten til een Bye frem, eller to tilbage, da skal Ejermanen følge ham til samme Bye, hvor hand paaskyder sin Hiemmel at være. Bryster hannem Hiemmel, da tager Ejermanen sin Tyv, og forvarer hannem.

14. [6-17-14] Mister mand sine Koster, og formeener, at de ere komne til et eller andet Stæd, da maa hand gaa til den Bye, som hand meener, at de skulle være henkomne, og der lyse for alle Naboer efter sine bortstaalne Koster. Finder hand der sine Koster, og den Mand, som hand finder dennem hos, siger hvem hand fik dennem af, da bliver den derfor ikke Tyv, om hand kand skaffe sin Hiemmel. End siger hand, at vejfarendis Mand, som hand ej kiente, lagde de Koster i hans Huus, eller fik hannem dem at giemme, da bør hand at føre de Folk, som i hans Huus ere, eller andre, til Vidne derpaa, og dertilmed gjøre sin Eed, at hand ej er Tyv, eller Tyvs Medvider, og at hand aldrig lagde Dølsmaal paa de Koster; Dog skal den, som Kosterne findis hos, være i Borgen og Løfte for samme Koster til næste Tingdag, og da dennem til Tinge føre; Og skulle gode Mænd Tinghørere nævnis at see, at hand antvorder Kosterne fra sig, og at den, som siger dem sine at være, dem annammer, og siden maa hand ej sigtis, som Kosterne bleve fundne hos. End kommer hand siden, som Kosterne hafde lagt ind at giemme, og kræver dem igien, da skal hand, som Kosterne annammede, i samme Tinghørers Nærværelse antvorde samme Koster ind i Huset igien, som de tilforn bleve fundne, og siden kand de tvende forfølge deris Sag, saa vit ret er.

15. [6-17-15] Siger alle Mand, der i Bye boe, nej for de Koster, som mand lyser efter, og den, som Kosterne mist haver, begær, at der maa randsagis over al Byen, da maa mand hannem det ej formeene; Dog skal Fogden være overværendis; Og maa mand begynde i Byen, hvor mand vil, og gaa saa Huus fra Huus, og intet Huus gaa forby; Men een Mands Gaard, eller to særlige, maa mand ej randsage, uden hand, som begærede der at maatte randsagis, vil have forbrut sine tre Mark, om hand finder ej Tyvnet der inde.

16. [6-17-16] Findis de Koster, som mand haver lyst efter, under Bondens Laas, da maa hand ej skyde sig til anden Mand, fordj hand dulte det tilforn og da er hand selv Tyv for de Koster.

17. [6-17-17] Findis Kosterne under Hustruens, eller Børnenis, eller Tyendenis sær Laas og Lukkelse, eller bevisis, at de have fiælet og døllet med Tyvnet, da blive de Tyv.

18. [6-17-18] Findis de Koster, som mand randsager efter, i Bondens Lade, eller anden Stæds i Huset, som ingen Laas er for, da bør Bonden at gjøre sin Eed, at hand ej er Tyv, eller Tyvs Medvider, og at hand ej veed, hvorledis de Koster ere komne i hans Huus, men at de maa være hannem, paaførte af onde Mennsker, og da bør hand at være angerløs.

19. [6-17-19] Er Bonden ej Hiemme, naar hans Huus randsagis, og de staaalne Koster findis der inde, da maa mand ej Hustruen binde, eller bunden bortføre, men Naboerne skulle gaa i Borgen for Kosterne indtil Bonden hiemkommer, at de ej bortkomme; Men naar Bonden kommer Hiem, da gaais derom, som tilforn sagt er.

20. [6-17-20] Far mand i anden Mands Ager om Nattetide, og skær hans Korn op, eller tager hans skaaren Korn bort, da er hand Tyv derfor.

21. [6-17-21] End er hand vejfarendis Mand, og giver sin Hest een Kærv, eller Næg, eller beder paa Stubben, da er hand hverken Ransmand eller Tyv derfor.
22. [6-17-22] Men fører hand bort af Ageren, da maa den, der Ageren ejer, søge hannem, der tog, enten for Ran, eller Tyverj, hvilket hand vil.
23. [6-17-23] Bryder mand anden Mands Abildgaard, eller Kaalgaard, og stæl Frugt, eller Kaal, da bliver hand derfor Tyv, saa som hand staa i hans Huus andre Koster.
24. [6-17-24] End mister mand sine Klæder i anden Mands Abild- eller Kaalgaard, som hand Ulovlig er kommen ind udj, da maa hand ej søge derefter med Ran.
25. [6-17-25] Flaar nogen anden Mands Eegetræer, som staa i Skoven, og tagis derved, da forfølgis hand som Tyv for saa vit, som hand haver giort Skade. Tagis hand ej ved Træet, da søgis saa efter hannem som efter Tyv.
26. [6-17-26] Det samme er og, om nogens Tømmer borttagis enten i Skoven, eller paa Marken.
27. [6-17-27] Hvo som hugger i anden Mands Skov, og antreffis enten ved Stubben, eller paa Vejen, eller i Huus, med det, som hand haver hugget, da er hand Tyv.
28. [6-17-28] Betrædis nogen i Skov med Heste og Vogn, og der haver taget Læs, enten af needblæste Greene, eller Fælder, som hannem ej ere udviste, da haver hand forbrut Heste og Vogn, og derforuden bøde sine tre Mark.
29. [6-17-29] Dersom nogen findis at opslaa, oprykke, eller udj nogen maade ødelegge, Marehalm, Hvideriis, Sener, Klittetag, Hielme, Slij, eller de Torne, som groe paa Strandbakken, eller i Klitten imod Vesterhav, da skal den, som det gjør, eller hiemler det andre at gjøre, straffis som een Tyv uden al Naade, og dertil være pligtig at oprette al den Skade, som deraf kommer; Findis og samme Marehalm, Hvideriis, Sener, Klittetag, Hielme, Slij, eller Torn, som er groet paa fornævnte Aastæder, hos nogen, da skal den, som samme Vare findis hos, være pligtig at staa derfor til Rette, som for andre staaende Koster, og skal hver Mand, i hvem der vil, maa tiltale den slig Gierning gjør, hiemler, eller findis hos, som een ret Sagvolder, og den, som samme Deele følger, skal maa tage alt det Faldsmaal, som deraf kand falde, ligesom det var hans egen Tiener, der slig Gierning giort hafde, og skal ikke anseeis, hvis Tiener det er. Bliver og nogen befunden med slig Sag, og det kand hannem overbevisis, da skal hand ikke maa staa i Lov eller Vidnisbyrd derefter.
30. [6-17-30] Agerne, eller Bog, maa ingen opsanke i anden Mands Skov under tre Lod Sølv Bøder for hver Gang hand dermed antreffis.
31. [6-17-31] End Nøder maa hand plukke saa mange, som hand der fortærer, og ej videre.
32. [6-17-32] Befindis nogen med ringe Tyverj, som ej tilforn dermed er befunden, da bør hand at miste sin Hud.
33. [6-17-33] End befindis hand anden Gang med ringe Tyverj, da miste sin Hud paa Kagen og brændis paa sin Ryg.
34. [6-17-34] Befindis hand tredie Gang, da strygis hand til Kagen, og brændis paa sin Pande.

35. [6-17-35] Stæl hand fierde Gang, da bør hand at kagstrygis, og brændis med Tyvsmerke, og forskikkis til Bremmerholm, eller anden Stæds, at gaa i Jern og Arbejd sin Livs Tid.
36. [6-17-36] Befindis nogen med stor Tyverj, saa som Hest, Hoppe, Stud, Koe, eller andet, som kand være tyve Lod Sølv værd, og hand ej dermed tilforn er befunden, da bør hand at kagstrygis, og have Tyvsmerke paa sin Pande.
37. [6-17-37] Befindis hand anden Gang med stor Tyverj, da bør hand igien at strygis til Kagen, og brændis med Tyvsmerke, og til Bremmerholm, eller anden Stæds, fremsendis at gaa i Jern og Arbejd sin Livs Tid.
38. [6-17-38] Bryder nogen ud af Jern og Fængsel, og siden lader sig finde i Tyverj, da bør hand at straffis med Galgen.
39. [6-17-39] Hvem som Tyvs Dom overgaar, hand skal betale den, som hand stal fra, Igiæld og Tvigield, det er først saa meget, som hand stal fra hannem, og dernæst dobbelt saa meget, og have forbrut sin Hovedlod til sin Husbond, og derforuden straffis, som tilforn sagt er.
40. [6-17-40] Rider mand anden Mands Hest uden Ejermandens Villie over een Byemark, da bøde derfor tre Lod Sølv, og gjøre Hesten saa god, som den var, der hand tog den. Vegrer hand sig det at gjøre, og lader sig søge med Retten, da haver hand forbrut sine tre Mark.
41. [6-17-41] Malker mand anden Mands Koe, Faar, eller Geder, straffis derfor som for ringe Tyverj.

XVIII. Cap:

Om Falsk.

1. [6-18-1] Hvo som optager, flytter, eller setter Skielsteen, eller Stabel, uden lovlig Medfart, eller smelter falskt Guld, eller Sølv, eller handler med de Penge, der hand veed falske at være, eller med falskt Sølv eller Guld, hand gjør Falsk, og Kongen bør hans Haand, og den, der Falsk fik, bør at have af hannem Skadegield.
2. [6-18-2] Understaar sig nogen at slaa nogen Mynt uden Kongens Forlov, eller i nogen Maade at forfalske Kongens Mynt, hand bør at straffis paa Ære, Liv og Gods.
3. [6-18-3] End vorder anden Mand svegen, eller bedragen, og fanger af nogen Uvidendis enten falskt Guld, Sølv, eller Penge, og bær dennem til Myntemester, eller Guldsmid, eller anden Mand, som derpaa kand skiønne, og vil ej med dem kiøbe, før end det bliver prøvet, om det er falskt, eller ej, da er hand ej Falskner; Men om hand veed sin Kiøbmand, da give hannem Sag, og have af hannem Skadegield, og Falsk blive dog med gode Mænds Vidnisbyrd der, som det er fundet, og skal ej meere udgivis, men enten brændis, eller huggis i sønder, eller i Havet kastis, saa at ingen Mand maa det meere finde.
4. [6-18-4] Sælger nogen forfalskede Vare, som hand enten selv haver forfalsket, eller viste, at de vare forfalskede, have sin Boeslod til Kongen forbrut, og dobbelt saa meget til den Kiøbendis, som hand gav for Varene. End siger hand, at hand ej viste, at de vare forfalskede, vise sin Kiøbmand.
5. [6-18-5] Kongens Befalningsmænd, Borgemester og Raad, Toldere, Visiterere, og hvem som helst paa Kongens Vegne nogen Befalning have, saa og een hver Kongens Undersaat, skulle med største Flid tilsee, at

ej nogen falsk Mynt fra fremmede Stæder vorder indført i nogen Havn, eller Stæd; Og dersom nogen det kunde forrekomme, da strax derpaa at tale, og hænde Dom derpaa til tilbørlig Straf.

6. [6-18-6] Befindis og bevisis nogen at have efterskrevet anden Mands Haand, og hans Segl eftertrygt, og hand saadan Brev bruger til sin Nytte og andens Skade, da haver hand dermed forbrut sin Haand, Ære og Boeslod.

7. [6-18-7] Hvo som bruger saadanne Breve, og dem i Rette mod anden Mand fremlegger enten selv, eller ved andre, svare selv til Gierningen, med mindre hand kand vise sin Mand for sig, og gjøre sin højeste Eed, at hand ej haver været Medvider i den Falskhed.

8. [6-18-8] Hvo som falskeligen giver sig ud for at være i nogen Kongelig Bestilling, og den øver, have forbrut sin Hals.

XIX. Cap:

Om Mordbrand og Heedebrynde.

1. [6-19-1] Setter mand Ild i anden Mands Huus eller Skov med Villie, da er det Mordbrand, og vorder hand tagen derved, have forgiort sin Hals, og enten brændis, eller stæglis, og Skaden gieldis igien af hans Gods, og fyrretyve Lod Sølv til den, der Skaden fik, og til Kongen ligesaa, og til Husbonden hans Boeslod.

2. [6-19-2] Men skeer det af Vaade og Skiødisløshed, og ikke af Forsæt, da bøder hand Skaden, om hand haver Middel dertil, eller straffis med Fængsel og Arbejd.

3. [6-19-3] Rider, eller gaar, nogen til anden Mands i harm Hue, og setter Ild enten paa Marken i hans Svinestie, eller Gierde, eller Aalgaard, da bøde hand den Forurettede Skaden og derforuden tre Mark.

4. [6-19-4] End ere de Ulovligen satte, og vorde de opdømte, saa at mand maa dennem med Lov ophugge, da maa hand dog ej sette Ild i dem, uden hand vil saa meget for dem bøde, som de vare ej med alle opdømte.

5. [6-19-5] Raader mand anden til Brand, og det hannem lovligen overbevisis, straffis ligesom den, der Gierningen gjorde.

6. [6-19-6] Setter mand Ild i Heede, og brænder anden Mands Lyng, eller Tørv, eller om samme Ild løber i Skov, Huus, eller Bye, og brænder og spilder Skoven, Huus, eller Bye, da gielder hand Skaden, der Ilden udbar, enddog hand agtede ej at brænde uden sit eget, eller det, der skadisløst var.

7. [6-19-7] End bær Hyrde, eller andre Tienistetyende, der ej ere i Bondens Fællig, Ild ud, og kommer da nogen Vaade deraf, da er Bonden ej skyldig at gielde det, uden hannem overbevisis, at hand bad eller bød det.

8. [6-19-8] Ingen bør at sette Ild i Heede, uden alle Ejere vorde derom foreente, at brænde enten Mose, eller Heede, og gange selv med og vogte, og særdelis see til, at Vinden er fjøelig, at ej kommer Ild i andre Mænds Mark dennem til Skade.

9. [6-19-9] End om Ild settis i Heede paa een Byemark, og gjør Skade paa anden Mark, da skulle de Ejere paa den Mark, der Ilden settis først udj, enten gielde Skaden, eller legge den ud, der Ilden først derudj sette.

10. [6-19-10] Viser mand Barn, eller Taabe, efter Ild, og deraf kommer Skade, da svarer hand selv til Skaden, saa som tilforn er sagt om Vaade og Skiødisløshed.

XX. Cap:

Om Fæis Drab eller Saar.

1. [6-20-1] Hugger, eller stikker, nogen til ridendis Mand, og slaar fejl af Manden, og rammer Hesten, da bøde hand derfor sine Voldsbøder, og tage Hesten til sig, og gjøre den saa god, som den var, før end den fik Skaden. End vorder Hesten død, eller lydt, da betale Hesten igien, som den var værd, før end den fik Skaden, og bøde dog sine Voldsbøder; Men om mand hugger anden Mands Klæder, og det bevisis, betale Skaden, og bøde trende tre Lod Sølv.

2. [6-20-2] Hvo som forsetligen dræber anden Mands Qvæg, eller Bæster, bøde Skaden og trende fyrretyve Lod Sølv.

3. [6-20-3] Saarer mand forsetligen, eller i andre Maader beskadiger, anden Mands Qvæg, eller Bæster, betale Skaden efter Dannemænds Sigelse, som den er stor til, og derforuden bøde trende tyve Lod Sølv, eller mindre, efter som Skaden er til.

4. [6-20-4] Gaar nogens Fæ i anden Mands Ager, og kommer den dertil, der Kornet tilhører, eller Ageren i Leje eller Fæste haver, og vil det indtage, og kand ikke, og hafde det Fæ Hyrde, eller Fæet er saa kaat, og løber enten paa Steen, eller Stavre, og vorder deraf lydt, eller dødt, da tage hand det døde Fæ til sig, og gielde andet saa got igien uden Bod, og hand, der Fæet ejer, gielde Kornet igien til hannem, som Kornet ejer.

5. [6-20-5] Men hafde det ikke Hyrde, da være den, der giente, derfor angerløs.

XXI. Cap:

Om Æresager.

1. [6-21-1] Siger mand anden noget til i Kroehuus, Møllehuus, Smedehuus, eller andenstæds i slig Forsamling, da maa den, der sigtet er, stævne den anden, til Tinge for slig Snak og Paasagn. Vil den da det ikke bestaa, og ej er bevisligt, eller siger sig at vide ingen Skiel dertil, andet end hand haver hørt løst Folk saa sige, da skal Fogden finde ham sagisløs Hiem igien.

2. [6-21-2] Sigter een den anden for nogen Uærlig Sag til Tinge, for Dom, eller i nogen anden ærlig og ædrue Forsamling, og skielder hannem for Løgner, Skelm, Tyv, eller saadant, som den andens Ære og Lempe egentlig angaar, og det strax begæris, at de nærværende dragis til Minde, og det ikke kand bevisis hannem over, da bør den det sagt haver at være een Løgner, og bøde sine tre Mark; Og skulle Dommerne give det fra sig beskrevet, om saadan Æreskænden paa Tingene og for Retten forrefalder, og den Sigtede det strax begærer at skrivis og antegnis.

3. [6-21-3] Siger nogen om anden Mand i hans Fraværelse det, som hans Ære og Lempe angaar, og det med lovfaste Vidner i Tide bevisis, og hand ej saadan Paasagn lovligen kand bevise, da deelis hand derfor, ligesom hand den anden det personligen tilsagt hafde.
4. [6-21-4] Ere Ordene ikke nogens Ære og Lempe for nær, og dog kiendis af Dommeren at være Utilbørlige, da maa de med Pengestraf forsonis, efter som de ere grove til; Og skal ingen Æredom udstædis for Ord, som Ære og Lempe ikke vedkomme, og ved hvilke ingen sigtis paa ærlig Navn og Røgte.
5. [6-21-5] Overskielder mindre Mand, som allereede er dømt til sine tre Mark, eller og ond Qvinde, nogen med ærrørige Ord, da skulle de enten forvisis Byen, om de i Kiøbstæderne ere, eller Herredet, om de paa Landet ere, eller straffis med Holmen, eller Spindehuset.
6. [6-21-6] Kalder mand anden Tyv, Horesøn, Forræder, eller andre Ubeqvems Ord; Er hand ved sin fulde Lavalder, da blive hand selv den samme Mand, med mindre hand den anden saadan Gierning skielligen overbevise kand. Er hand mindre Aaring, miste sin Hud.
7. [6-21-7] Befindis nogen med skammelig Løgn, muntlig eller skriftlig, at ville sette deris Øvrighed, Geistlig eller Verdslig, eller andre hæderlige Folk og ærlige Hustruer, eller Møer, nogen Skandflik paa, bøde sine tre Mark, og derforuden trende fyrretyve Lod Sølv; Og hvis hand ikke haver at bøde med, da bør hand at slaais til Kagen og bære Steene af Byen.
8. [6-21-8] Overbevisis nogen at have skrevet, eller opslaget, Skandskrifter og Pasquiller paa ærlige Folk, og haver ikke været sit Navn bekient, da bør hand at miste sin Ære, og gaa i Jern sin Livs Tid paa Holmen, eller anden Stæds; Er det paa Øvrigheden, miste sin Hals.

XXII. Cap:

Om Hustruis, Børns, eller Tienistetyendis Forlokkelse.

1. [6-22-1] Ruffere og Ruffersker, som forføre nogen Mands Hustrue, eller Døttre til Løstgighed og et ont Levnet, bør at strygis til Kagen, og ved Bødelen af Byen udføris.
2. [6-22-2] De, som forlokke anden Mands Børn, eller Tyende, til Tyverj, eller anden saadan skammelig Gierning, straffis ligesom de selv staalet, eller Gierningen beganget hafde.
3. [6-22-3] De, som forføre Ungdommen til Drik, Dobbel og anden forargelig Omgængelse, straffis paa deris Boeslod og forvisis Byen. Have de ingen Boeslod, straffis paa Kroppen med Fængsel og Arbejd, som Forseelsen er til.
4. [6-22-4] De, som forlokke noget Tyende af sin Tieniste, være forfaldne til Tyendets Husband dobbelt saa meget, som Tyendet skulle have til aarlig Løn.
5. [6-22-5] De, som holde Horehuus, straffis med Kagen, og forvisis den Provincie om de boe udj, eller settis i Spindehuset.

Eeden som Dommere skulle svære Kongen, efter som mælt er i den første Bogs femte Capitels første Artikel.

Eftersom Hans Kongelig Majestet til Danmark og Norge etc. min allernaadigste Arve-Herre. og Konning, haver allernaadigst antaget og bestilt mig N. N. til at være Hans Kongl: Maj: Tiener og - Saa lover og tilsiger jeg hermed, som jeg dog derforuden skyldig og pligtig er, at være Hans Kongl: Maj: som min rette Arve-Konge og Herre

huld og troe, Hans Kongl: Maj: Gavn og Beste med højeste Flid at befordre, des Skade og Fordærv af yderste Formue at hindre og afværge; I Synderlighed med al Kraft og Formue derhen mine Tanker og Idrætter at dirigere, at Hans Kongl: Maj: absolutum Dominium, Souverainitet og Arve-Rettighed over Hans Kongl: Maj: Kongeriger og Lande Uforanderlig conserveret og paa Hans Kongl: Maj: retmæssige Arve-Successorer fortsat og forplantet vorder, hvorpaa jeg og vil skyldig og forpligt være at vove Liv, Gods og Blod: Jeg vil ikke tilståede, eller samtykke, at nogen, i hvem det og være maa, noget præjudicerligt i nogen Maade derimod, enten hemmelig, eller aabenbare, forretager, taler, eller

handler; Men saa fremt noget saadant imod Forhaabning skulle skee, og til min Videnskab komme, mig ikke alleene strax uden nogen Afsky derimod opponere, men end og uden Ophold Hans Kongl: Maj: det samme allerunderdanigst tilkiendegive : Udj de Sager mig forrekomme, hvad heller de ere Liv, Gods, eller Ære anrørende, vil jeg dømmе retfærdeligen, og ikke i nogen Maade ansee Vold, Magt, Frændskab, Venskab, Gunst, eller Gave, Had, Avind, eller Nid; Men alleeniste vil have Gud og Retfærdighed for Øjen, og dømmе retfærdeligen efter Lov og Ret, og hielpe hver til Rette, saa vel den Fattige som den Rige, den Ædel som den Uædel, saa vel den Udlændiske som den Indlændiske: Jeg vil

og ikke før, eller siden, efter at Dom afsigis, hemmelig eller aabenbare tage, annamme, eller opbære, formedelst mig selv, eller nogen anden, nogen Gift, Skænk, Guld, Sølv, Penge, eller Pengis Værd, formedelst hvilket nogen Part maatte sin Ret vorde forkrænket: Saa sant hielpe mig Gud og Hans Hellig Ord.

Forklaring paa Vidners Eed, og Formaning til dem for Retten, efter som mælt er i den første Bogs trettende Capitels ottende Artikel.

Fingre, som ere: Tommelfingeren, Pægefingern og den middelste Finger. Ved den første Finger, som er Tommelfingeren, forstaaes Gud Fader, ved Pægefingern Gud Søn, ved den tredie Gud den Hellig Aand. De andre to smaa Fingre bøjer hand need i Haanden; Den eene betyder Menniskens ypperlig Siel, som ligger skylt udj Mennisken: Den femte og minste Finger betyder Legemet, ligesom det der er lidet og ringe at agte imod Sielen. Ved den gandske Haand betydies een eeniste ævig og almægtig Gud og Skaber, som haver skabt Mennisken og alle Creature i Himmelen og paa Jorden. Hvilket Menniske, der nu er saa Ugudelig, fordærvelig og sig selv saa fiendsk, at hand svær een falsk Eed, eller ikke holder den Eed,

som er soren, hand synder i saadan Maade, ligesom hand kunde saa sige: Om jeg svær falskelig, da straffe mig Gud Fader, Gud Søn og Gud den Hellig Aand, at Guds den himmelske Faders Skabelse, der hand skabte mig og alle Mennisker efter sit Billede, dertilmed al hans faderlig Godhed, Naade og Barmhertighed, komme mig ikke til Gavn, men at jeg som een motvillig haardnakket Overtræder og Synder bliver straffet ævindelig udj Helvede. Item hvilket Menniske, der svær falskelig, eller ikke holder den soren Eed, hand taler, ligesom hand ville sige: Som jeg svær falskelig, saa straffe mig Gud Fader, Gud Søn, og Gud den Hellig Aand, at Guds Søns, vor Herris Jesu Christi, ydmyge Manddoms Annammelse

og hans kostelige blodige Sved og Uskyldige bittre Pine, hans hellige dyrebare Blod, som blev udgydet for Menniskens Synder, hans forsmædelige Død, hans underlige opstandelse, hans herlige vældige Himmelfart, og alt det, som Jesus Christus vor eeneste Mægler haver forhværvet sine Udvalde, være altsammen mig til forgævis, og hielpe mig ikke til Salighed, men at den Herre Christus være mig paa den yderste Dag een streng Dommer, der mig for mine Misgierningers Skyld dømmes og fordømmer med sin strenge Dom til ævig Pine, og antvorder mig Helvedis Bødel i Vold at pinis ævindeligen. Item hvem som falskelig svær, eller holder ikke sin soren Eed, hand taler, ligesom hand ville sige:

Som jeg svær falskelig, saa straffe mig Gud Fader, Gud Søn og Gud den Hellig Aand, at den Hellig Aands Gierninger, hvilken der er udgangen og sent de hellige Apostle og alle troe Christne til Trøst, ikke komme mig til Hielp, men at jeg bliver udelukt fra den christelige Kirkis Meenighed, ikke nyder dens Bøn got ad, eller bliver deelagtig derudj, og at Evangelii trøsteligen Prædiken intet hielper mig, mine Synder blive mig aldrig forladne, og at jeg ikke opstaar til den Herlighed, som de troe Christne er bereet af Ævighed, men at jeg bliver forskut med Liv og Siel i den ævigen Fordømmelse. Item hvilket Menniske, som falskelig svær, hand modsiger og afsiger Gud Fader, Gud Søn og Gud den Hellig

Aand og alle Guds gode Helgene og de hellige Udvalde Engle, giver sig med Liv og Siel Dievelen og al hans Selskab udj Helvede i Vold, der at blive, at brænde med og hos dem udj Helvedis Afgrund til ævig Tid, hvor slet ingen Forløsning er. Item hvilket Menniske, der svær falskelig, hand taler, ligesom hand ville sige: Dersom jeg svær falskelig, da være forbandet alt det jeg i denne Verden ejer og haver: Forbandet være min Jord, Ager og Eng, saa jeg aldrig af dem nyder nogen Frugt, eller Grøde: Forbandet være mit Qvæg, mine Bæster, mine Faar, saa at de aldrig efter denne Dag trivis eller lykkis for mig; Ja forbandet være jeg i alt det jeg tager mig for at giøre.

O Menniske betænk dette gandske flittelig, og merk, hvilken gruselig, haard og streng Dom du giver over dig selv, naar du svær

falskelig. Et fromt Christeligt Hierte maatte vel med Rette forfærdis og skælte derfor, efterdj een falsk Eed haver saadant med sig, at et meeneedigt Menniske giver sig selv fra Gud, udelukker sig fra alle hans Velgierninger timelige og ævigen, og adskiller sig fra den gandske Christelige Meenighed, og vil være ævig fortabt og fordømt med Liv og Siel; Derfor skulle hver Christen vogte sig for falsk Eed og for letteligen at svære, saa fremt som hand haver sin Siels Velfærd og Salighed kiere: Det unde os alle Gud Almægtigen ved sin kiere Søn, vor Herre Jesum Christum! Amen!